

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА**



УДК 338.242.2:334.012.42:65.012.42

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ  
КОМПЛАСНС-БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами  
(за видами економічної діяльності)

**АВТОРЕФЕРАТ**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
доктора економічних наук

Харків – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

**Науковий консультант**

доктор економічних наук, професор  
**Перерва Петро Григорович**,  
Національний технічний університет  
«Харківський політехнічний інститут»,  
завідувач кафедри менеджменту  
інноваційного підприємництва та  
міжнародних економічних відносин.

**Офіційні опоненти:**

доктор економічних наук, професор  
**Дергачова Вікторія Вікторівна**,  
Національний технічний університет  
України «Київський політехнічний інститут  
імені Ігоря Сікорського»,  
завідувачка кафедри менеджменту;

доктор економічних наук, професор  
**Калініченко Людмила Леонідівна**,  
Харківський національний університет  
будівництва та архітектури,  
завідувачка кафедри економіки;

доктор економічних наук, професор  
**Череп Алла Василівна**,  
Запорізький національний університет,  
декан економічного факультету.

Захист відбудеться «21» жовтня 2020 року о 12<sup>00</sup> годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.050.02 у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2, корпус У1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, Харків, вул. Кирпичова, 2.

Автореферат розісланий «19» вересня 2020 року

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради



Лариса СТРИГУЛЬ

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Розвиток та розповсюдження в усьому світі різного роду форм корупції, шахрайства, легалізації злочинних доходів, порушень діючих законів, стандартів, норм, положень, правил, корпоративної етики і т.п. нагально вимагає науково-методичного забезпечення методів боротьби з цими явищами. Світова практика в останні два десятиріччя виділила в системі корпоративного управління відокремлену функцію комплаєнс – комплексу вбудованих у бізнес-процеси підприємств різного роду видів внутрішнього контролю, встановлених для дотримання законів, стандартів, нормативів і вимог.

У даний час комплаєнс є напрямком професійної діяльності, привнесеним в українські організації великими західними компаніями, який існує переважно в фінансово-банківській сфері, хоча не обмежується ними і потребує якнайшвидшого застосування в інших сферах і галузях.

Промислові підприємства, що діють в умовах ризику, потребують управління системою забезпечення комплаєнс-безпеки, гарантування цільового рівня якої в діяльності промислових підприємств є одним з основних завдань менеджменту, оскільки визначає ефективність господарювання. Розробка та впровадження системи оцінювання рівня комплаєнс-безпеки адекватної сучасним умовам, має сприяти підвищенню конкурентоспроможності промислових підприємств в глобальному економічному середовищі.

Дослідженню теоретико-методичних основ комплаєнс-функції присвячено праці таких науковців, як: М. Альошин, О. Ареф'єва, А. Барлова, А. Бородін, Г. Бортніков, М. Верес Шомоші, О. Вівчар, Д. Горовий, В. Дергачова, С. Ілляшенко, Л. Калініченко, Г. Козаченко, Д. Коціскі, С. Лебедко, Л. Малюта, О. Маслак, Т. Момот, О. Ніпіаліді, М. Орлова, П. Перерва, І. Посохов, Е. Пустовалова, Т. Романчик, А. Тимошкін, А. Череп, В. Черепанова, М. Шарамко, С. Шкарлет, А. Яковлєв та інших, роботи яких спрямовані на розв'язання важливих проблем розвитку систем комплаєнс-безпеки в економіці нашої країни.

Враховуючи вагомі напрацювання дослідників у розробці теоретичних та прикладних аспектів економічної безпеки підприємств, для вітчизняної економічної науки залишаються недостатньо розробленими питання розвитку механізмів протидії комплаєнс-загрозамі ефективній діяльності підприємств. Таким чином, розробка та наукове обґрунтування теоретичних і науково-методологічних підходів до формування та забезпечення комплаєнс-безпеки промислових підприємств, є актуальним науково-практичним завданням яке потребує подальшого розвитку, що й обумовлює актуальність, важливість та своєчасність дисертаційного дослідження.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертацію виконано на кафедрі менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у межах держбюджетних НДР МОН України «Розроблення науково-методичних та практичних основ комплаєнс-програми промислового підприємства» (ДР № 0119U002601), де здобувач є відповідальним виконавцем; «Управління соціоекологічною безпекою»

(ДР № 0117U002302), де здобувачем сформовано систему показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства; «Розроблення механізму комерціалізації інноваційної продукції» (ДР № 0118U003572), де здобувачем в якості фактору успішної комерціалізації інновацій запропоновано показник комплаєнс-безпеки підприємства та положення комплаєнс-контролю інноваційної діяльності; «Розробка науково-методичних засад та практичного інструментарію оцінювання комерційних (ринкових) перспектив товарних інновацій» (ДР № 0119U100179), в межах якої здобувачем обґрунтовано роль і значення комплаєнс-функції в сфері комерціалізації результатів інноваційної діяльності підприємства; «Механізм управління формуванням стратегій випереджаючого інноваційного розвитку промислових підприємств» (ДР № 0117U003928), де здобувач запропонував інноваційні технології комплаєнс-захисту підприємства та положення антикорупційного комплаєнсу; «Механізм управління знаннями в системі інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів» (ДР № 0117U002255), в якій здобувачем запропоновано використовувати комплаєнс-функцію як фактор інноваційного розвитку підприємства; «Реінжиніринг бізнес-процесів маркетингової сфери промислових підприємств, як складова виведення вітчизняної продукції на міжнародні ринки» (ДР № 0118U006322), в межах якої здобувачем запропоновано оцінювати комплаєнс-ризик методом попарних порівнянь.

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретико-методологічних основ, обґрунтування методичних підходів та практичних рекомендацій щодо забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства. Досягнення поставленої мети зумовило вирішення завдань:

- дослідити сучасний стан та обґрунтувати перспективи змін комплаєнс-порушень країни та промислових підприємств;
- ввести в науковий обіг термін «комплаєнс-безпека промислового підприємства» та обґрунтувати сфери його використання;
- визначити взаємозв'язок комплаєнс-контролю з внутрішнім аудитом та внутрішнім контролем на підприємстві;
- обґрунтувати методичні підходи до формування комплаєнс-програми промислового підприємства та її складові;
- сформулювати механізм управління комплаєнс-діяльністю на промисловому підприємстві;
- розробити організаційну структуру комплаєнс-служби на основі моделі чотирьох ліній захисту;
- запропонувати методичні положення експрес-діагностики інтегрального показника комплаєнс-безпеки;
- структурувати загрози комплаєнс-безпеці промислових підприємств;
- розробити комплексну систему оцінювання рівня комплаєнс-безпеки промислового підприємства;
- удосконалити методичні положення економічної оцінки діяльності комплаєнс-служби промислового підприємства;

- розробити методичний підхід до проведення комплаєнс-моніторингу на основі використання тригонометричних функцій;
- запропонувати методичні положення щодо оцінювання комплаєнс-ризиків методом парних порівнянь.

*Об'єктом дослідження* є процеси формування та оцінювання комплаєнс-безпеки промислових підприємств.

*Предметом дослідження* є теоретичні, методологічні і практичні аспекти формування та розвитку механізму забезпечення комплаєнс-безпеки промислових підприємств для підвищення ефективності їхньої діяльності.

**Методи дослідження.** Під час дослідження використано методи: аналізу і синтезу – для дослідження положень економічної теорії; логічного узагальнення – для уточнення понятійного апарату теорії економічної безпеки; системного аналізу – для проведення структуризації загроз комплаєнс-безпеці промислових підприємств; ретроспективного аналізу – для дослідження підходів до оцінки рівня комплаєнс-безпеки підприємств; експертний метод – для побудови інтегрального показника оцінки рівня комплаєнс-безпеки; графічний метод – для формування цільового рівня комплаєнс-безпеки промислових підприємств; економіко-математичного моделювання – для обґрунтування залежності між рівнем комплаєнс-безпеки та станом ефективної діяльності промислових підприємств; системно-структурного аналізу – для удосконалення механізму забезпечення комплаєнс-безпеки підприємств.

Інформаційною основою дослідження є нормативно-правові акти, що регламентують розрахунок рівня економічної та національної безпеки України, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, дані фінансової звітності промислових підприємств, офіційні інформаційні ресурси Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, результати особистих досліджень і спостережень.

**Наукова новизна одержаних результатів.** Обґрунтовані у роботі теоретико-методологічні положення, методичні та практичні рекомендації є подальшим поглибленням процесу вирішення науково-практичного завдання забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. До найвагоміших наукових результатів дисертації, які мають наукову новизну, належать наступні:

*вперше:*

- на засадах системного підходу сформовано науково-методичні положення комплаєнс-програми промислового підприємства, в основу яких покладено організаційні, процесові та технологічні складові, що дозволяє створити ефективну систему комплаєнс-контролю діяльності функціонування бізнесу з метою виявлення та попередження комплаєнс-порушень;

- введено в науковий обіг поняття «комплаєнс-безпека промислового підприємства», яке запропоновано визначати виходячи з сутності термінів «комплаєнс» і «економічна безпека» з урахуванням принципів правової та економічної безпеки, які дозволяють підприємству захищати свої життєво важливі інтереси від зовнішніх та внутрішніх порушень законодавчо-правової бази шляхом визначення, оцінювання та максимального зменшення (усунення) комплаєнс-ризиків;

- розроблено механізм оцінювання рівня комплаєнс-безпеки промислових підприємств на основі розрахунку інтегрального показника за видами комплаєнс-загроз, що дає змогу виявляти комплаєнс-порушення та змістовно оцінювати рівень правової захищеності підприємства і своєчасного прийняття управлінських рішень щодо його підвищення;

- запропоновано організаційну структуру комплаєнс-служби промислового підприємства на засадах побудови моделі чотирьох ліній захисту, що передбачає послідовно-паралельні дії по зменшенню (усуненню) комплаєнс-ризиків на основі застосування положень внутрішнього бізнес-контролю, комплаєнс-служби, внутрішнього та зовнішнього незалежного аудиту;

*дістали подальшого розвитку:*

- методичні положення щодо реалізації комплексного комплаєнс-моніторингу на основі роздільного та комбінованого використання тригонометричних функцій, що, на відміну від існуючої практики, дозволяє інтерпретувати моніторингову оцінку стану комплаєнс-безпеки підприємства за найбільш важливими складовими мікро- та макросередовищ;

- система розподілу сфер впливу комплаєнс-контролю, внутрішнього контролю та аудиту, які, в порівнянні з існуючими положеннями, запропоновано формувати та реалізувати на різних стадіях контролюючої діяльності промислового підприємства, що підвищує ефективність їх дії та виключає випадки дублювання;

- методичні положення щодо формування інтегрального показника комплаєнс-безпеки промислового підприємства на основі виокремлення та обґрунтування складових: фінансової, політико-правової, енергетичної та інтерфейсної, що дозволяє здійснювати експрес-діагностику та оперативний моніторинг рівня комплаєнс-безпеки промислового підприємства;

*удосконалено:*

- організаційну структуру управління комплаєнс-захистом промислового підприємства з використанням централізованого, децентралізованого та комбінованого підходів, що, в порівнянні з діючою практикою, дозволяє підприємству запобігати виникненню фінансових, матеріальних, репутаційних та інших втрат за рахунок впровадження в його діяльність комплаєнс-програми;

- сутнісну характеристику та класифікацію можливих керованих і некерованих типів комплаєнс-загроз промислового підприємства, що дозволяє більш повно передбачити, оцінити та зменшити наслідки комплаєнс-порушень;

- методичний підхід до проведення моніторингу стану комплаєнс-безпеки промислового підприємства з урахуванням експрес-оцінки рівня комплаєнс-безпеки держави, в основу якої покладено чотири складові: енергетичну, фінансову, соціальну та інноваційно-інвестиційну, що дозволяє в більшій мірі врахувати вплив макропоказників на рівень комплаєнс-безпеки підприємства;

- методичні рекомендації щодо оцінювання ефективності функціонування комплаєнс-підрозділу, в основу яких, на відміну від існуючих, покладено порівняння результатів роботи підприємства з наявністю та без наявності такого підрозділу;

- методичний підхід до оцінювання комплаєнс-ризиків, який, на відміну від існуючих, заснований на попарному порівнянні ризикоутворюючих комплаєнс-факторів, що дозволяє підвищити об'єктивність та достовірність проведених розрахунків та створити необхідні передумови зменшення або повного усунення комплаєнс-ризиків.

**Практичне значення одержаних результатів** для управління підприємствами полягає в розробці та розвитку підходів щодо забезпечення необхідного рівня комплаєнс-безпеки, а також при підготовці та реалізації заходів щодо його досягнення. Результати наукового дослідження доведені до рівня методичних та практичних рекомендацій, застосування яких дозволить промисловим підприємствам зменшити час на прийняття рішень і витрати на запобігання загроз комплаєнс-безпеці. Результати дослідження використовуються в роботі ООО «СКБ «Укрелектромаш» (акт впровадження від 18.10.2019), АТ «Електромашина» (акт впровадження від 17.09.2019), ДП «Харківський інститут землеустрою» (акт впровадження від 06.05.2019), ТОВ НВК «Спеценергосервіс» (акт впровадження від 10.12.2019), ТОВ НПП «Нафтаенергопром» (довідка № 274 від 24.04.2019), ТОВ «ЕВЕРЕСТ КОМПАНІ» (довідка № 132 від 12.09.2019), ПП «ВІТАР ГРУП» (довідка № 44 від 14.02.2019), ТОВ «Будремсервіс» (довідка № 01-14/19 вад 14.11.2019), ТОВ «Ювента інжиніринг» (акт впровадження від 23.05.2019), ТОВ «ВУД ЕНД ТІМБЕР ЕКСПОРТ» (довідка № 123/19 від 10.01.2019), ЗАТ «НТМЕЦ «Екосистема» (довідка № 45/37 від 12.02.2020) та рекомендовані Куп'янською міською радою для практичного використання на промислових підприємствах (довідка № 1631-28-01/2 від 13.11.2019). Результати дисертації також використовуються у навчальному процесі кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин НТУ «ХП» при викладанні дисциплін студентам спеціальності 073 «Менеджмент», 051 «Економіка» (акт від 25.03.2020) та Харківському національному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва при підготовці фахівців з економіки та менеджменту (довідка № 01-24/554 від 16.04.2020р.).

**Особистий внесок здобувача.** Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Основні положення, пропозиції, результати і висновки дисертації розроблено і отримано особисто здобувачем. Висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані дисертантом самостійно. Особистий внесок здобувача в наукових працях, опублікованих у співавторстві, зазначено в списку публікацій. Матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувались.

**Апробація результатів дослідження.** Основні положення та результати дисертації обговорювалися на Міжнародних та Національних науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (Харків, 2017, 2018, 2019); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2019); «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності» (Київ, 2017, 2018, 2019); «Организация и нормирование труда» (Мінськ, 2018); «Региональные проблемы преобразования экономики» (Махачкала, 2018); «Стратегічні перспективи розвитку

економічних суб'єктів» (Кременчук, 2017, 2018, 2019); «Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи» (Кременчук, 2018); «Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій» (Одеса, 2017, 2018); «Сучасні технології менеджменту» (Луцьк, 2018, 2019, 2020); «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах» (Київ, 2018); «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств» (Харків, 2017, 2018); «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці» (Київ, 2018, 2019); «Balance and Challenges» (Мішкольц, 2017, 2019); «Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу» (Суми, 2017, 2018); «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» (Харків, 2016, 2017, 2018, 2019); «Дослідження та оптимізація економічних процесів» (Харків, 2016, 2017, 2018, 2019); «Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного громадянського суспільства» (Київ, 2016); «Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки» (Харків, 2019); «Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності» (Черкаси, 2019); «Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи» (Харків, 2019); Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави (Запоріжжя, 2020); Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки (Рівне, 2020); Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту (Одеса, 2020).

**Публікації.** За результатами дослідження опубліковано 65 наукових праць загальним обсягом 93 друк. арк. (автору належить 57 друк. арк.), у тому числі одноосібна монографія, 27 статей у наукових фахових виданнях (у т.ч. 11 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних), 5 – у зарубіжних виданнях, 12 – в інших виданнях, 20 – у матеріалах конференцій.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертація складається з анотації, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 487 сторінок друкованого комп'ютерного тексту. Робота містить 69 таблиць та 81 рисунок, з них 4 таблиці та 6 рисунків на окремих 12 сторінках; список використаних джерел із 372 найменувань розміщено на 45 сторінках; 2 додатки – на 31 сторінках. Обсяг основного тексту дисертаційної роботи викладено на 385 сторінках (16,0 авт.арк.).

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету і задачі, визначено об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади комплаєнс-безпеки промислового підприємства» досліджено сутність та зміст поняття «комплаєнс», розглянуто методологічну сутність комплаєнс-безпеки підприємства її роль та значення в забезпеченні сталого розвитку, обґрунтовано складові комплаєнс-програми підприємства, визначено взаємодію служб комплаєнс внутрішнього контролю та аудиту.



Впровадження комплаєнс покращує репутацію підприємства, піднімає його цінність в очах партнерів і інвесторів, підвищує довіру клієнтів, співробітників. Пропонується визначати дефініцію комплаєнс, як систему положень, що формує здатність підприємства виконувати закони, інструкції, правила та положення.

Практика використання комплаєнс в різних сферах економічної діяльності показує, що основним в цьому понятті є забезпечення безумовного виконання вимог чинного законодавства, діючих норм та положень (рис. 1).

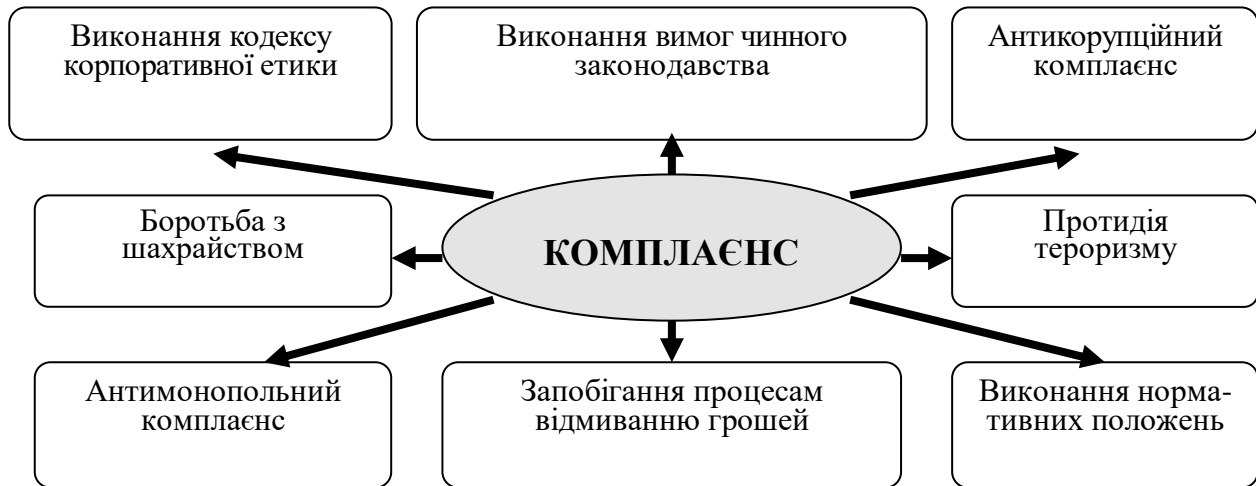


Рисунок 1 - Економічна сутність комплаєнс

При визначенні інтегрального показника економічної безпеки підприємства враховуються різні досить важливі складові, але далеко не завжди при його формуванні враховуються показники корупції, шахрайства, відмивання грошей, порушення корпоративної етики, антимонопольного, податкового законодавства.

Запропоновано ввести в економічну термінологію дефініцію «комплаєнс-безпека підприємства» – як міра (ступінь, показник) захищеності життєво важливих інтересів промислового підприємства від зовнішніх та внутрішніх порушень законів, нормативних правових актів, стандартів, установчих та внутрішніх документів підприємства шляхом визначення, оцінювання та максимального зменшення (усунення) комплаєнс-ризиків. Наведене визначення дозволяє, по-перше, показати динамічність комплаєнс-безпеки в просторі і часі; по-друге, врахувати вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на рівень комплаєнс-безпеки; по-третє, відобразити тісну взаємодію державної і корпоративної систем забезпечення економічної безпеки на правовій основі; по-четверте, визначити в якості основного інструменту комплаєнс-безпеки промислового підприємства наявність та рівень комплаєнс-ризиків (рис. 2).

Визначено, що в забезпеченні комплаєнс-безпеки промислового підприємства важливу роль має комплаєнс-контроль, який тісно взаємопов'язаний з внутрішнім аудитом та контролем на підприємстві. Не дивлячись на близькість методологічної сутності цих понять, між ними має місце і принципова різниця. Доведено, що служба комплаєнс-контролю обов'язково знаходиться в тісній взаємодії з системою внутрішнього контролю та аудиту промислового підприємства. Організаційна схема цієї взаємодії представлена на рис. 3.

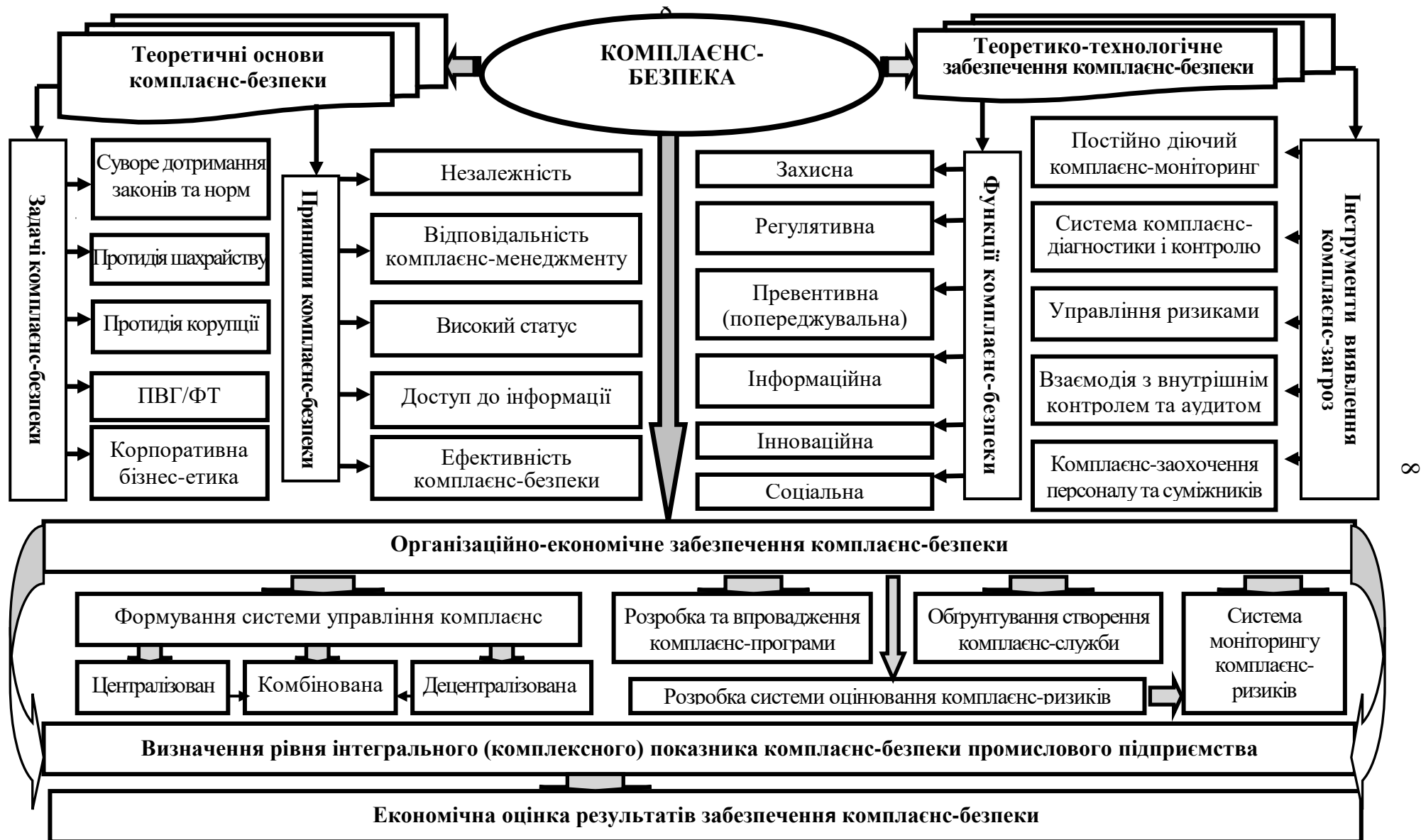


Рисунок 2 - Організаційно-економічний механізм комплаєнс-безпеки

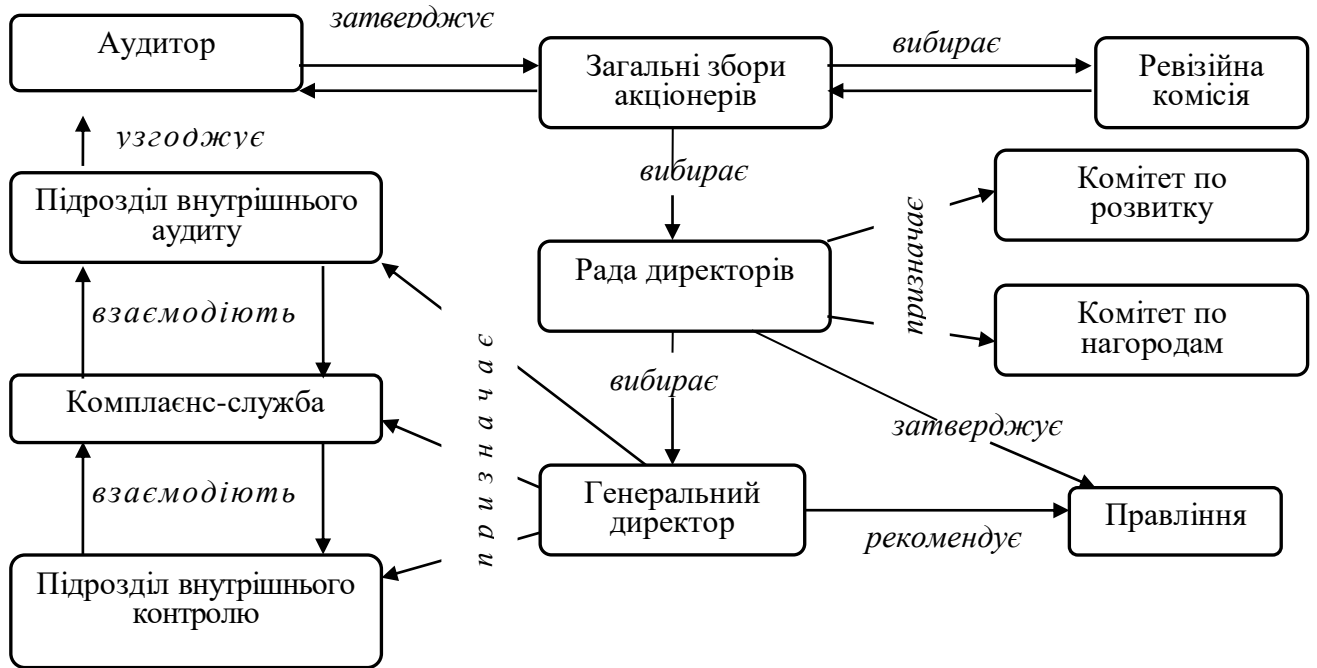


Рисунок 3 – Взаємодія служб комплаєнс, внутрішнього контролю та аудиту

На основі дослідження існуючої практики використання комплаєнс на підприємствах різних країн у структуру комплаєнс-програми запропоновано включити 12 основних складових елементів, які згруповано в залежності від функціонального призначення (рис. 4).

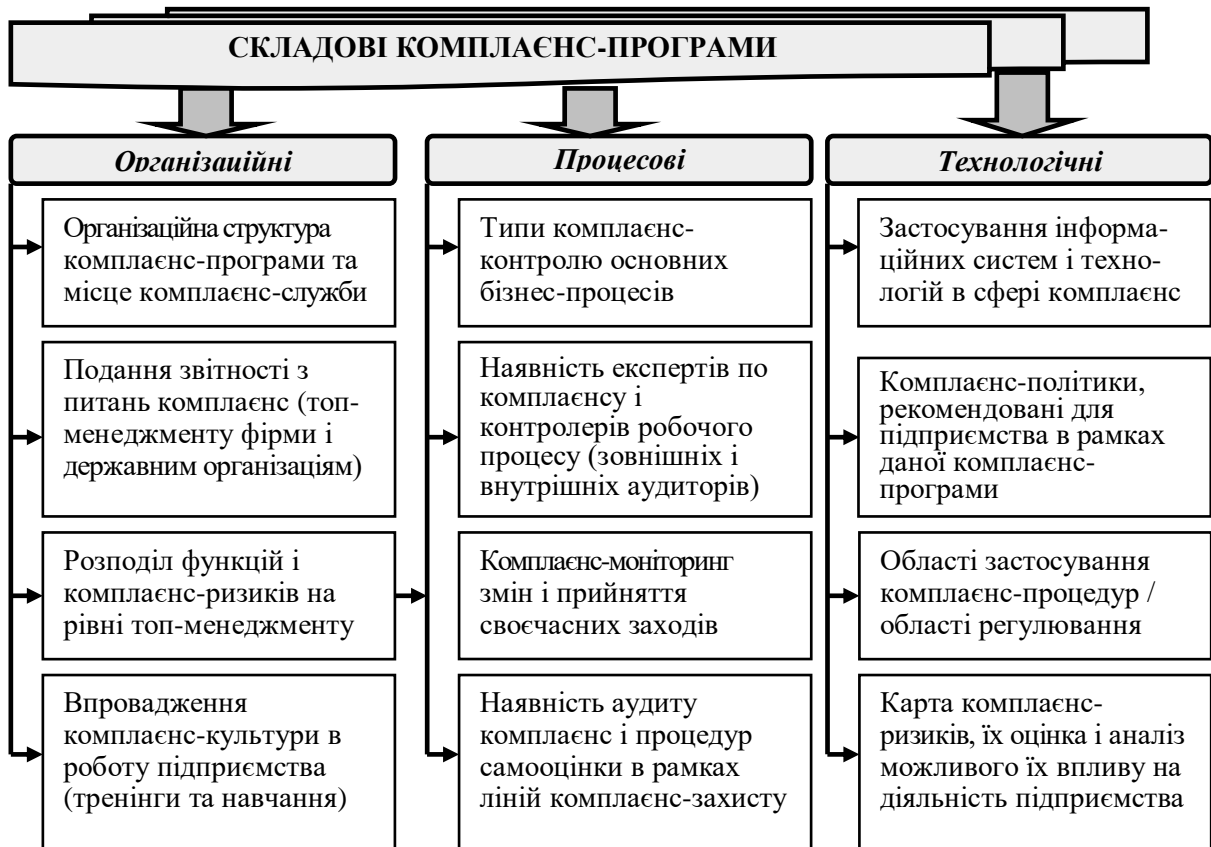


Рисунок 4 - Складові елементи комплаєнс-програми на підприємстві

Комплаєнс-програма включає в себе комплаєнс-заходи, що забезпечують досягнення мети комплаєнс-програми. Мета впровадження комплаєнс-програми промислового підприємства - створення на підприємстві ефективних механізмів щодо виявлення, контролю та переорієнтації корупційно-небезпечних сфер діяльності; ідентифікація, оцінювання, і управління (максимальне зменшення або повне усунення) комплаєнс-ризиками, забезпечення комплексного захисту від загроз кризи, порушень прав інтелектуальної власності, затверджених правил корпоративної етики.

У другому розділі «Сучасний стан та перспективи розвитку теорії і методів забезпечення економічної безпеки промислових підприємств» проведено критичний аналіз існуючих методів оцінювання рівня економічної безпеки підприємства та визначено напрямки їх удосконалення, досліджено сучасний стан економічної безпеки української економіки в цілому та промислових підприємств зокрема, визначено основні види комплаєнс-порушень в українській та світовій економіці.

Протягом останніх років українська економіка більшою мірою знаходиться у кризовому стані, переважна більшість найбільш важливих економічних показників мають стійку тенденцію до зменшення, що свідчить про збільшення макро- і мікроекономічних загроз та незадовільний рівень економічної безпеки. Визначено, що в сфері забезпечення економічної безпеки країни спостерігається наявність багатьох важливих проблем, результатом чого є низький рівень інтегрального показника економічної безпеки та його складових (табл. 1).

Таблиця 1 - Динаміка показника економічної безпеки України та її підприємств за субіндексами складових, %

Складові економічної безпеки	Рік спостереження							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Енергетична	32	34	39	45	47	49	51	52
Фінансова	48	46	50	36	44	43	41	48
Виробнича	57	53	53	52	54	53	57	56
Макроекономічна	47	38	40	33	37	34	42	44
Інвестиційно-інноваційна	36	37	35	30	32	35	33	35
Соціальна	59	62	64	57	56	63	59	61
Продовольча	92	93	86	94	92	89	91	93
Демографічна	52	45	46	46	45	44	43	43
Зовнішньоекономічна	35	30	32	35	34	33	36	34
<b>Економічна безпека України в цілому</b>	<b>50</b>	<b>48</b>	<b>49</b>	<b>45</b>	<b>44</b>	<b>44</b>	<b>43</b>	<b>44</b>

Здійснено порівняльний аналіз стану комплаєнс-порушень підприємств нашої держави з іншими країнами світу. Досліджено динаміку комплаєнс-порушень в українській економіці. Визначено, що хабарництво та корупція залишаються основними видами економічних злочинів, які негативно впливають на діяльність українських підприємств (табл. 2). Лише за останні два роки від цих злочинів постраждали 48% опитаних підприємств, а кожен третій український респондент (33%) зазначив, що його підприємство отримувало

пропозицію до здійснення корупційних дій. Дослідження довело, що найпоширенішими видами злочинів, із якими стикаються компанії, є незаконне привласнення майна (46%), шахрайство у сферах закупівель (33%) та управління персоналом (33%), кіберзлочини (31%). Невтішним є прогноз представників українських підприємств на наступні роки: що корупція залишається найбільш суттєвим економічним злочином.

Виявлено що основною причиною, яка гальмує процеси зменшення комплаєнс-порушень є відсутність політичної волі (табл. 2), що дійсно відповідає сьгоднішньому стану справ.

Таблиця 2 – Основні види комплаєнс-порушень в українській та світовій економіці (% у відповідях респондентів)

Види комплаєнс-порушень	Світ	Польща	Росія	Угорщина	Чехія	Україна	
	2018 рік					2016	2018
Хабарництво та корупція	25	17	41	14	12	56	73
Шахрайство з боку споживача	29	21	31	25	17	23	17
Незаконне привласнення майна	45	37	53	39	29	62	46
Комплаєнс-порушення податкового законодавства	5	3	н/д	2	н/д	н/д	23
Порушення виключних прав	7	4	н/д	5	3	н/д	26
Шахрайство у сфері закупівель	22	17	35	13	16	25	33
Недобросовісна конкуренція	7	5	н/д	4	3	н/д	19
Шахрайство в управлінні	12	9	19	6	5	4	33
Кіберзлочини	31	22	24	14	19	24	31
Комплаєнс ділової поведінки	28	24	23	19	18	19	17
Легалізація злочинних доходів	9	5	15	7	4	22	21
Фальсифікація фінансової звітності	20	12	19	14	15	14	13
Інсайдерська торгівля	8	5	11	7	5	7	8
Інше	5	8	н/д	9	6	н/д	2

У третьому розділі «Методологічні засади організаційно-економічного механізму забезпечення комплаєнс-безпеки на промисловому підприємстві» визначено роль та місце комплаєнс в організаційній структурі управління підприємством, доведено, що служба комплаєнс є однією з головних функцій управління підприємством, сформовано концепцію чотирьох ліній захисту, розроблено рекомендації по формуванню організаційної структури комплаєнс-служби, удосконалено методи оцінювання ефективності її роботи.

Сформовано методологію забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства (рис. 5), що забезпечує систему інструментів для досягнення поставлених цілей підприємства.

Запропонована комбінована структура організаційної побудови комплаєнс-служби на підприємстві представляє собою поєднання централізованої та децентралізованої структур, що в значній мірі дозволяє не лише усунути недоліки їх використання, але й отримати додаткові переваги (рис. 6).

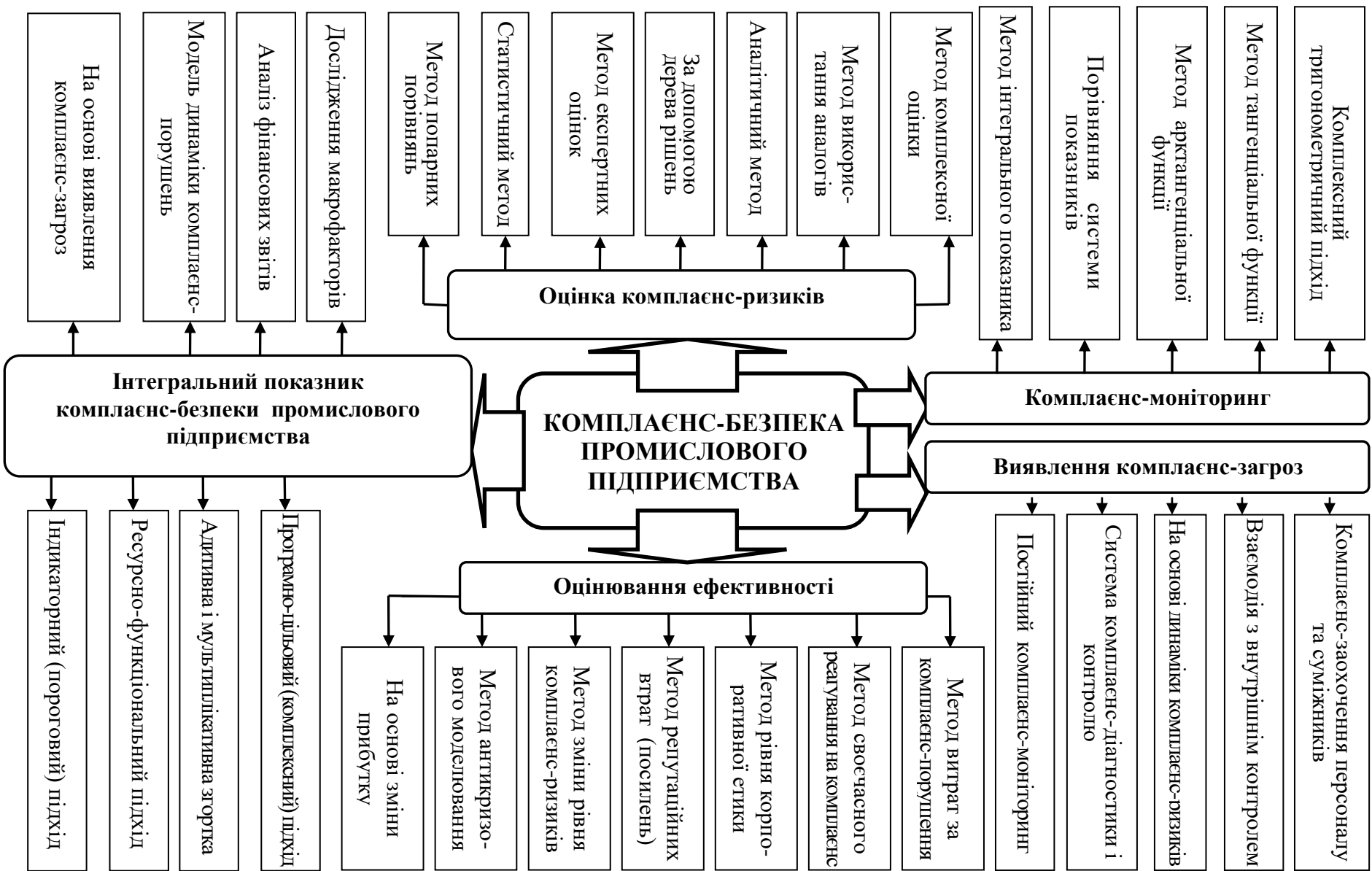


Рисунок 5 – Методологія забезпечення оцінювання компласнс-безпеки промислового підприємства

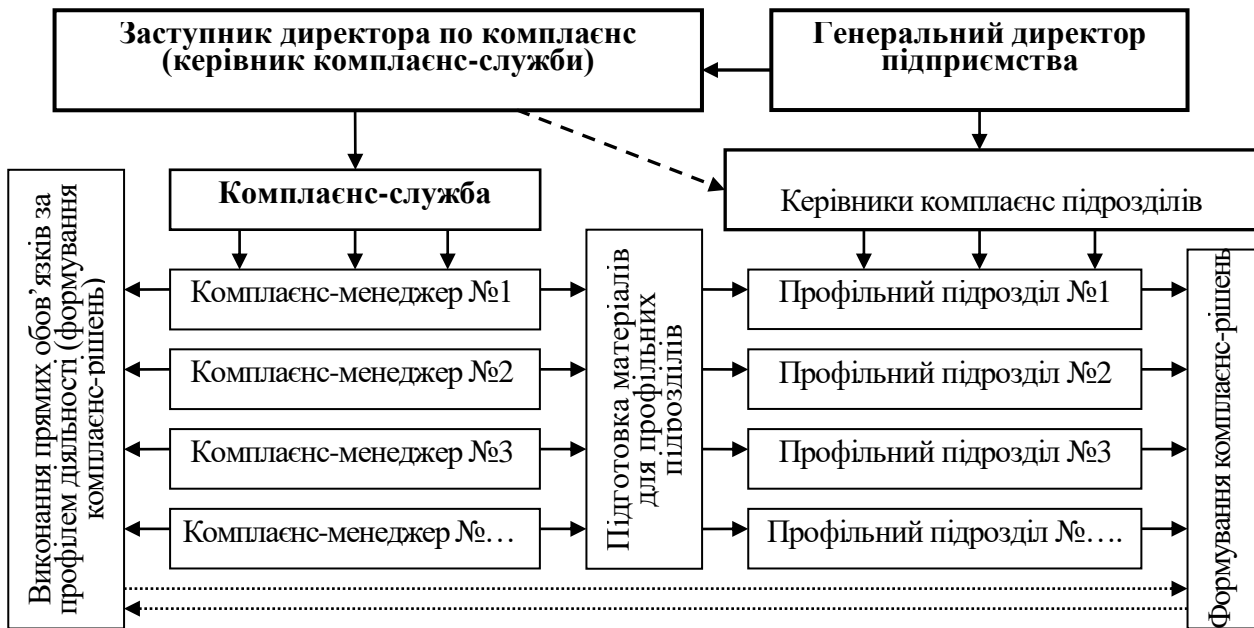


Рисунок 6 - Комбінована організаційна побудова комплаєнс-служби

Існуюча зарубіжна практика пропонує підприємствам концепцію трьох ліній захисту від комплаєнс-ризиків і комплаєнс-порушень (рис. 7).



Рисунок 7 – Деталізована схема трьох рівнів комплаєнс-захисту

Перша лінія захисту знаходиться в бізнес-середовищі, тобто в зоні виникнення комплаєнс-ризиків, що передбачено в роботі будь-якого підприємства. Друга лінія – це захист з боку спеціалізованих комплаєнс-підрозділів підприємства. Через підпорядкування комплаєнс-підрозділів топ-менеджменту можуть виникати порушення, для боротьби з якими передбачено третю лінію захисту – комплаєнс-

аудит, підпорядкований лише вищому органу – зборам акціонерів. При такій системі всі лінії контролю розпочинаються і завершуються безпосередньо на підприємстві. Концепція трьох ліній захисту може бути ефективно використана на підприємствах країн з низьким рівнем корупції, де менталітет громадян навіть не припускає можливостей здійснення економічних правопорушень, але для країн з високим рівнем – схема трьох ліній захисту може бути недостатньо ефективною. Для промислових підприємств запропоновано концепцію чотирьох ліній захисту від комплаєнс-ризиків (рис. 8).



Рисунок 8 - Концепція чотирьох ліній комплаєнс-захисту

Четвертою лінією захисту передбачено проведення зовнішнього комплаєнс-аудиту незалежними аудиторами (наприклад, іноземна аудиторська фірма), на основі тісної співпраці внутрішніх і зовнішніх аудиторів, з детальним контролем результатів оцінки третьої лінії захисту.

Задача оцінювання ефективності роботи комплаєнс-служби є досить складною та багато в чому залежить від обсягів і результатів використання в своїй діяльності комплаєнс-функції. Градацію підприємств за цим критерієм запропоновано здійснювати по схемі: стан *A* – «декларація» - політика найменших витрат на комплаєнс; стан *B* – «необхідний мінімум» - політика необхідного мінімуму витрат на комплаєнс; стан *C* – «протидія» - політика управління комплаєнс-ризиками, з орієнтацією дій на формальну відповідність існуючому законодавству; стан *D* – «ефективна протидія» - в повному обсязі виконуються положення законодавства стосовно комплаєнс-порушень; стан *F* – «надмірна протидія» - здійснюються нераціональні витрати на комплаєнс, частина заходів в сфері комплаєнс є зайвими.

З розвитком комплаєнс-захисту перехід підприємства з стану (*A*) до більш прогресивних станів потребує збільшення витрат, ефективність (*E*) яких в стані (*F*) починає зменшуватися

$$E_A < E_B < E_{B-C} > E_{C-D} > E_F. \quad (1)$$

Ефективність роботи комплаєнс-служби пропонується визначати на основі порівняння стану підприємства за наявністю комплаєнс-служби зі станом, коли ця служба ліквідовано (рис. 9).

Визначено, що в організаційній структурі підприємства комплаєнс-підрозділу в поточному та перспективному періоді часу призводить до зменшення неявних змінних витрат ( $3B_{\kappa-n}$  – змінні витрати з наявністю



комплаєнс-підрозділу,  $ZB_{\delta-n}$  – змінні витрати без такого підрозділу) за рахунок зменшення (уникнення) штрафів, судових позивів, шахрайських та корупційних схем та інших комплаєнс-витрат. Цей процес об'єктивно впливає на зменшення загальних сукупних витрат підприємства (лінія  $CB_{\kappa-n}$  відтворює розмір сукупних витрат підприємства, в складі якого є комплаєнс-підрозділ). Розмір загальних витрат підприємства без комплаєнс-підрозділу відтворює лінія  $CB_{\delta-n}$ .

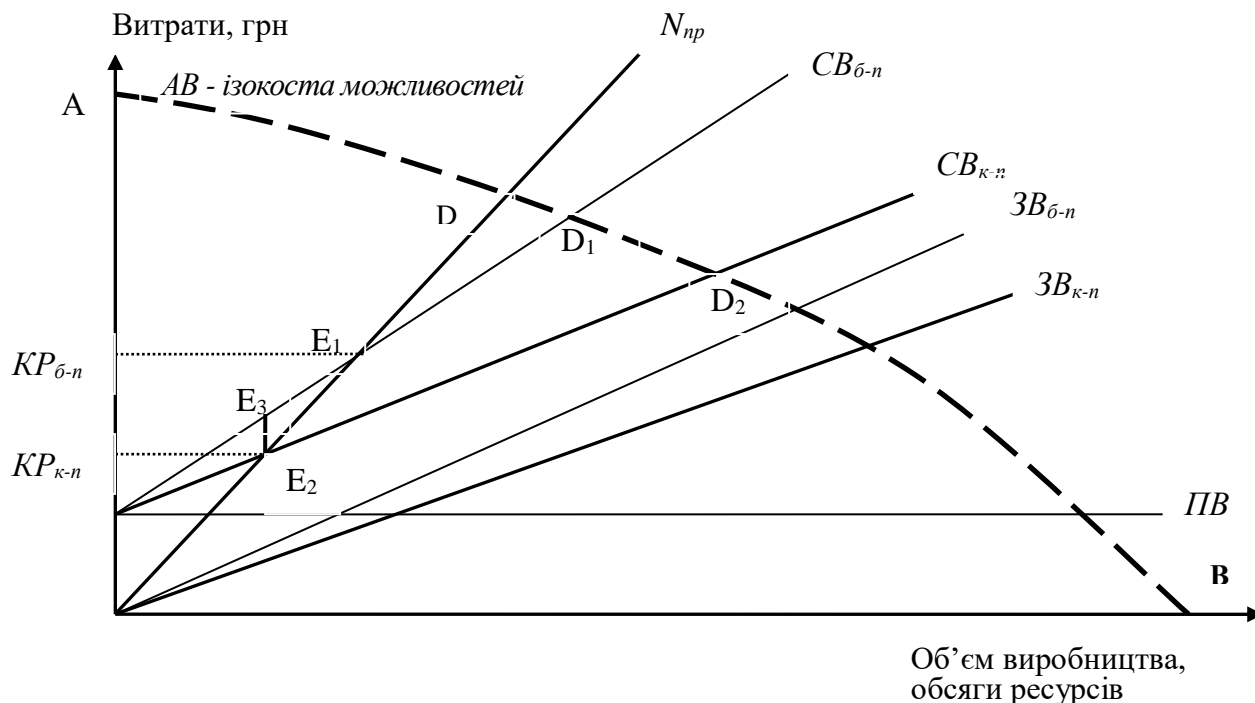


Рисунок 9 – Графічна ілюстрація загальних витрат підприємства у випадку відмови від створення комплаєнс-підрозділу

За умови, що загальний рівень виручки ( $N_{пр}$ ) залишиться без змін, при відмові від використання комплаєнс-служби на підприємстві відбуваються зміни: а) змінюється прибуток підприємства (площа трикутника  $S_{\Delta}(DD_2E_2)$  зменшується до площі трикутника  $S_{\Delta}(DD_1E_1)$ ); б) змінюється рівновага фірми, тобто, зменшується оптимальний рівень виробництва з найменшим споживанням ресурсів (зміщення точки  $E_2$  до точки  $E_1$ ); в) змінюється допустимий рівень фінансового ризику, пов'язаного з комплаєнс-порушеннями: зміщення точки  $KP_{\kappa-n}$  при наявності комплаєнс-підрозділу до точки  $KP_{\delta-n}$  при його ліквідації) з паралельним збільшенням ризику втрати змінних  $ZB$  і постійних  $PB$  витрат (втрата частини виручки) - площа трикутника  $S_{\Delta}(E_1E_2E_3)$ .

Як вже зазначалося вище, втрати від відмови впровадження комплаєнс-служби для мінімізації фінансових та нефінансових комплаєнс-ризиків у структуру управління організацій всіх організаційно-правових форм складаються з фінансової частини - не здійснені витрати на впровадження і втрата прибутку в разі настання ризику, і нефінансової частини - збільшення рівня комплаєнс-ризиків в діяльності підприємства. Виходячи з цього, загальні втрати при відмові від впровадження комплаєнс-служби на графіку виглядають так

$$S_{\Delta}(E_1E_2E_3) + S_{\square}(D_2D_1E_1E_2) = S_{\square}(D_1D_2E_2E_3). \quad (2)$$



Сформовано модель експрес-діагностики рівня комплаєнс-безпеки України  $C_{макро}$ , заснованої на окремих найбільш важливих, з точки зору комплаєнс, субіндексах безпеки України та їх вагомості  $K_{ен-б}$ ,  $K_{ф-б}$ ,  $K_{с-б}$ ,  $K_{ii-б}$  (формула 3) та промислового підприємства  $C_{мікро}$ , заснованої на окремих найбільш важливих субіндексах економічної безпеки підприємства і їх коефіцієнтів вагомості  $K_{ф}$ ,  $K_{ПП}$ ,  $K_E$ ,  $K_{IФ}$  (формула 4)

$$C_{макро} = K_{ен-б} * E_{б} + K_{ф-б} * \Phi_{б} + K_{с-б} * C_{б} + K_{ii-б} * II_{б}. \quad (3)$$

$$C_{мікро} = K_{ф} * \Phi_{к-б} + K_{ПП} * ПП_{к-б} + K_E * E_{к-б} + K_{IФ} * I\Phi_{к-б}, \quad (4)$$

Здійснено експрес-діагностику рівня  $C_{мікро}$  (табл. 5).

Таблиця 5 – Розрахунок значень  $C_{мікро}$  для підприємств за даними 2018 року

Підприємство	Субіндекси економічної безпеки підприємства				Вагомість субіндексів впливу на рівень комплаєнс-безпеки				$C_{мікро}$ (формула 4)
	Фінансова	Політико-правова	Енергетична	Інтерфейсна	Фінансова	Політико-правова	Енергетична	Інтерфейсна	
«Турбоатом»	0,81	0,38	0,44	0,65	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,59</b>
«Хартрон»	0,77	0,47	0,42	0,82	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,56</b>
«Укрелектромаш»	0,78	0,45	0,42	0,56	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,57</b>
Завод «Електроважмаш»	0,74	0,51	0,41	0,49	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,55</b>
«Автрамат»	0,80	0,47	0,52	0,38	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,55</b>
«Електромашина»	0,89	0,39	0,43	0,42	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,54</b>
Харківський верстатобудівний завод	0,67	0,57	0,49	0,43	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,54</b>
Завод «Південкабель»	0,63	0,51	0,36	0,59	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,54</b>
Конотопський арматурний завод	0,71	0,47	0,35	0,54	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,53</b>
Харківський підшипниковий завод	0,71	0,53	0,39	0,48	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,53</b>
Харківський машинобудівний завод ФЕД»	0,76	0,54	0,49	0,32	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,52</b>
Завод ім. Малишева	0,57	0,62	0,48	0,41	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,52</b>
Кременчуцький колісний завод	0,70	0,52	0,41	0,38	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,50</b>
«Маяк»	0,68	0,37	0,48	0,43	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,49</b>
Кременчуцький завод дорожніх машин	0,64	0,49	0,54	0,38	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,49</b>
Харківський тракторний завод	0,43	0,39	0,47	0,61	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,48</b>
Кременчуцький завод технічного вуглецю	0,49	0,51	0,54	0,38	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,47</b>
Полтавський завод «Електромотор»	0,63	0,39	0,46	0,44	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,48</b>
Сумський завод «Насосенергомаш»	0,49	0,41	0,61	0,39	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,46</b>
Харківський завод «Світло шахтаря»	0,29	0,44	0,53	0,59	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,46</b>
Крюківський вагонобудівний завод	0,56	0,42	0,38	0,43	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,45</b>
«ХЕМЗ»	0,37	0,32	0,39	0,52	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,41</b>
«Плінфа»	0,41	0,43	0,38	0,34	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,39</b>
«Росс»	0,41	0,35	0,42	0,39	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,39</b>
Кременчуцький завод металевих виробів	0,28	0,39	0,42	0,44	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,38</b>
«ЛКМЗ»	0,31	0,43	0,31	0,43	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,37</b>
Полтавський машинобудівний завод	0,34	0,29	0,42	0,36	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,35</b>
Полтавський турбомеханічний завод	0,35	0,32	0,39	0,36	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,35</b>
Сумське об'єднання ім. Фрунзе	0,34	0,39	0,28	0,34	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,34</b>
Полтавський автоагрегатний завод	0,23	0,51	0,29	0,32	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,33</b>
Об'єднання «Комунар»	0,29	0,41	0,32	0,28	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,32</b>
Хорольський механічний завод	0,22	0,28	0,34	0,38	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,31</b>
Чугуївський завод паливної апаратури	0,25	0,30	0,37	0,29	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,30</b>
Роменський завод «Тракторозапчастина»	0,19	0,27	0,29	0,33	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,27</b>
«АвтоКрАЗ»	0,21	0,22	0,26	0,30	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,25</b>
Харківське авіаційне підприємство	0,14	0,24	0,19	0,13	0,27	0,23	0,20	0,30	<b>0,17</b>

Для більш точного визначення рівня комплаєнс-безпеки необхідно врахування ширшого кола показників, які пов'язані не тільки з фінансовою, політико-правовою, енергетичною та інтерфейсною складовими. В якості базової моделі визначення інтегрального показника оцінювання рівня комплаєнс-безпеки  $III_{к-б}$  за видами комплаєнс-загроз запропоновано (5)

$$III_{к-б} = \sum_{i=1}^n \beta_i \cdot KZ_i = \sum_{i=1}^n \beta_i \sum_{j=1}^m \alpha_j \cdot P_{KZ_{ij}}, \quad (5)$$

де  $KZ_i$  – ймовірність практичного здійснення  $i$ -ої комплаєнс-загрози;  $P_{KZ_{ij}}$  – ймовірність фактичного впливу на здійснення  $i$ -ої комплаєнс-загрози  $j$ -го показника;  $\beta_i$  – коефіцієнт вагомості  $i$ -ої комплаєнс-загрози;  $\alpha_j$  – коефіцієнт вагомості  $j$ -го показника (індикатора), що характеризує  $i$ -ту комплаєнс-загрозу.

Запропоновано послідовність проведення аналітичних розрахунків  $III_{к-б}$  за видами комплаєнс-загроз (рис. 10).



Рисунок 10 - Послідовність проведення розрахунків  $III_{к-б}$  промислового підприємства за видами загроз комплаєнс-безпеці

Сформовано 42 індикатори оцінювання, які згруповано у 10 блоків керованих (пов'язаних з діяльністю підприємства) та некерованих загроз (рис. 11). Значення кожного індикатора визначено аналітичним або експертним шляхом. З метою переведення значень індикаторів комплаєнс-загроз в єдину матричну

систему розроблено методичні рекомендації щодо розрахунку ймовірності настання комплаєнс-загроз: а) визначення рівня кожного з показників (індикаторів) за даний і попередній період часу за даними виробничо-комерційної роботи підприємства; б) переведення темпу зміни індикаторів у бали з урахуванням стимулюючого чи дестимулюючого напрямку зміни; в) розрахунок ймовірності настання комплаєнс-загроз  $KZ_j$  по досліджуваному підприємству за кожним видом.



Рисунок 11 – Класифікація загроз комплаєнс-безпеці підприємства

Розрахунок  $KZ_j$  в формулі (6) здійснено на основі даних п'яти машинобудівних підприємств: АТ «Електромашина», ПАТ «Укрелектромаш», ВАТ «Електромотор», ВАТ Електротяжмаш, ВАТ ХЕМЗ.

Рівень  $III_{к-б}$  за видами комплаєнс-загроз запропоновано визначати з урахуванням вагомості (впливу на значення  $III_{к-б}$ )  $\beta_j$  кожної  $j$ -ої комплаєнс-загрози відповідно рівню компетентності експертів

$$III_{к-б} = \beta_1 * KZ_1 + \beta_2 * KZ_2 + \beta_3 * KZ_3 + \beta_4 * KZ_4 + \beta_5 * KZ_5 + \beta_6 * KZ_6 + \beta_7 * KZ_7 + \beta_8 * KZ_8 + \beta_9 * KZ_9 + \beta_{10} * KZ_{10} = 0,144KZ_1 + 0,137KZ_2 + 0,129KZ_3 + 0,075KZ_4 + 0,108KZ_5 + 0,091KZ_6 + 0,102KZ_7 + 0,082KZ_8 + 0,074KZ_9 + 0,049KZ_{10} \quad (6)$$

Результати розрахунків комплексного показника рівня комплаєнс-безпеки промислового підприємства  $III_{к-б}$  по окремим промисловим підприємствам електротехнічного профілю наведено в табл. 6.

Таблиця 6 – Інтегральний показник рівня комплаєнс-безпеки електротехнічних підприємств Північно-Східного промислового регіону

№ загроз	Вага, $\beta_j$	Ймовірність комплаєнс-загрози на підприємстві, $KZ_j$					Складові $III_{к-б}$ електротехнічних підприємств				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	0,144	-0,67	-0,67	-3,33	-2,67	-1,33	-0,0965	-0,0965	-0,09648	-0,47952	-0,01390
2	0,137	+0,33	+1,33	+0,67	+1,33	-0,67	+0,0452	+0,18221	+0,09179	+0,18221	-0,09179
3	0,129	+1,11	-0,67	-2,89	+0,44	-1,78	+0,1439	-0,08643	-0,37281	+0,05676	-0,22962
4	0,075	-0,20	-1,20	-0,60	+1,25	-1,33	-0,0150	-0,07512	-0,04500	+0,09375	-0,05639
5	0,108	-0,37	-0,29	+0,29	+0,75	+0,57	-0,0399	-0,03132	+0,03132	+0,08100	+0,06156
6	0,091	+1,00	-2,33	-2,33	-1,67	+1,00	+0,0910	-0,21203	-0,21203	-0,17034	+0,0910
7	0,102	+0,33	-0,33	+2,33	-0,67	+0,33	+0,0337	-0,0337	+0,23766	-0,06834	+0,0337
8	0,082	-0,67	-1,33	-0,67	+0,67	+0,67	-0,0549	-0,10906	-0,05494	+0,05494	+0,05494
9	0,074	-0,67	-4,33	-4,33	-2,67	-3,67	-0,0496	-0,32042	-0,32042	-0,19758	-0,27158
10	0,049	+1,67	+0,67	+2,67	-1,33	-0,33	+0,0818	+0,03283	+0,13083	-0,06517	-0,01617
<b><math>I_{к-б}</math></b>	<b>1,000</b>						<b>+0,3956</b>	<b>-0,65304</b>	<b>-0,61008</b>	<b>-0,51229</b>	<b>-0,43825</b>

Примітка: в таблиці номерами позначено наступні підприємства: 1 – АТ «Електромашина»; 2 – ВАТ «Укрелектромаш»; 3 – ВАТ «Електромотор»; 4 – ВАТ Електротяжмаш; 5 – ВАТ ХЕМЗ

У п'ятому розділі «Комплаєнс-моніторинг безпекоутворюючих показників роботи промислових підприємств» сформована змістовна послідовність етапів моніторингу комплаєнс-безпеки промислового підприємства, запропоновано тангенціальну та арктангенціальну моніторингові модель-функції, обґрунтовано їх економічні характеристики точкових та інтервальних значень, досліджено фазову площину сумісної дії пропонуваніх моніторингових модель-функцій.

Надано рекомендації щодо послідовності етапів моніторингу комплаєнс-безпеки підприємства, сутність яких представлена на рис. 12.

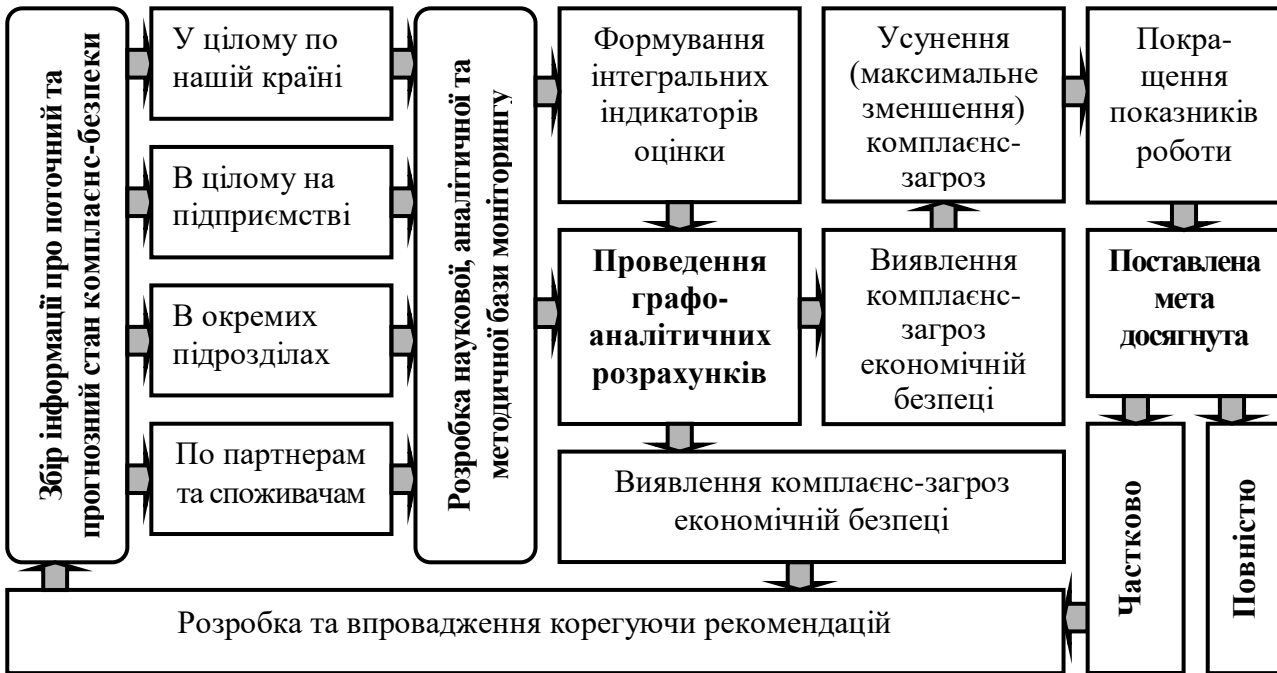


Рисунок 12 – Змістовна послідовність етапів моніторингу комплаєнс-безпеки промислового підприємства

Для потреб ефективного моніторингу комплаєнс-безпеки підприємства запропоновано використовувати модель-функцію  $M1$ , складовими якої є розрахункові значення показників комплаєнс-ризиків  $I_{к-р}$  та комплаєнс-безпеки  $I_{к-б}$  на даному підприємстві. Формування даної функції рекомендовано здійснювати за двоваріантним сценарієм

$$\text{Сценарій №1: } M1 = \operatorname{tg} \frac{\pi}{4} \left( \frac{I_{к-б} - I_{к-р}}{I_{к-б}} \right) \rightarrow I_{к-б} > I_{к-р}. \quad (7)$$

Моніторингова модель-функція  $M1$  сценарію №1 визначена в інтервалі  $[0; 1]$ .

$$\text{Сценарій №2: } M1 = \operatorname{tg} \frac{\pi}{4} \left( \frac{I_{к-б} - I_{к-р}}{I_{к-р}} \right) \rightarrow I_{к-б} < I_{к-р}. \quad (8)$$

Моніторингова модель-функція  $M1$  сценарію №2 визначена в інтервалі  $[-1; 0]$ .

Обмеженнями модель-функції  $M1$  є: в сценарії №1 і в сценарії №2 повинна виконуватися умова  $(I_{к-р} + I_{к-б}) > 0$ .

Діапазон значень модель-функції  $MI$  відтворює досить цікаві для наукового аналізу реперні значення, кожне з яких має своє економічне обґрунтування та характеризує рівень поточного стану комплаєнс-безпеки (табл. 7).

Таблиця 7 – Економічна характеристика найбільш важливих значень функції  $MI$

Найменування тенденцій	Значення модель-функції $MI$	Значення аргументів		Стан комплаєнс-безпеки підприємства (характеристика тенденцій)
		$I_{к-р}$	$I_{к-б}$	
Максимальні комплаєнс-загрози	$MI = (-1)$	$I_{к-р} > 0$	$I_{к-б} = 0$	Найбільш небезпечна ситуація на підприємстві. Необхідні термінові заходи по попередженню тотальних комплаєнс-загроз
Суттєві комплаєнс-загрози	$(-1) < MI < 0$	$I_{к-р} > I_{к-б}$	$I_{к-б} < I_{к-р}$	Є нагальна потреба в створенні позитивності тенденцій зміни стану комплаєнс-безпеки, яка знаходиться в загрожуючому стані
Нестійке положення	$MI = 0$	$I_{к-р} = I_{к-б}$	$I_{к-б} = I_{к-р}$	Відсутня стабільність рівня комплаєнс-безпеки, що передбачає активізацію зусиль підприємства щодо його покращення
Ефективний комплаєнс	$1 < MI < 0$	$I_{к-р} < I_{к-б}$	$I_{к-б} > I_{к-р}$	Позитивні тенденції на підприємстві. Бажано їх підтримувати та посилювати в подальшій діяльності
Ідеальний комплаєнс	$MI = 1$	$I_{к-р} = 0$	$I_{к-б} > 0$	Найбільш бажана ситуація, досягнення якої є досить складним, але потрібно домагатися найбільшого наближення до неї

Разом з тим, однієї функції  $MI$  в багатьох випадках недостатньо для прийняття науково обґрунтованих рішень щодо стану комплаєнс-безпеки підприємства. Ця теза створює об'єктивні підстави для розповсюдження моніторингового механізму і на показники співставлення загального стану комплаєнс-безпеки на підприємстві, і в державі в цілому. Показник макростабільності  $C_{макро}$  характеризує загальний стан комплаєнс-безпеки в нашій державі. В якості такого показника запропоновано використовувати показник економічної безпеки України, який розраховується і оприлюднюється відповідними урядовими установами. В якості показника мікростабільності  $C_{мікро}$  запропоновано показник інтегральної економічної безпеки підприємства та його бізнес-оточення, який розраховується з урахуванням рекомендацій, використаних при розрахунку показника  $C_{макро}$ , що надає змогу об'єктивного порівняння рівня цих показників.

Проведене дослідження довело, що більшою мірою опис динаміки вибраних показників  $C_{мікро}$  і  $C_{макро}$  та варіантам їх взаємодії відповідає аналітична функція арктангенса. З урахуванням наведених висновків та рекомендацій аналітичний вигляд моніторингової модель-функції  $M2$  набуває вигляду

$$M2 = \frac{\pi}{4} \operatorname{arctg} \left( \frac{C_{мікро} - C_{макро}}{C_{мікро}^2 + C_{макро}^2} \right) = \frac{\pi}{4} \operatorname{arctg} * \quad (9)$$

$$* \left( \frac{(K_{\Phi C} \times \Phi C_{к-б} + K_{ПП} \times \text{ПП}_{к-б} + K_{EC} \times EC_{к-б} + K_{IF} \times IF_{к-б}) - (K_{ен-б} \times E_{б} + K_{\Phi-б} \times \Phi_{б} + K_{с-б} \times C_{б} + K_{ii-б} \times II_{б})}{(K_{\Phi C} \times \Phi C_{к-б} + K_{ПП} \times \text{ПП}_{к-б} + K_{EC} \times EC_{к-б} + K_{IF} \times IF_{к-б})^2 + (K_{ен-б} \times E_{б} + K_{\Phi-б} \times \Phi_{б} + K_{с-б} \times C_{б} + K_{ii-б} \times II_{б})^2} \right)$$

Проведене дослідження та аналіз інтервалу значень моніторингової модель-функції  $M2$  дозволяє визначити найбільш характерні (реперні) ситуації при моніторингу рівня комплаєнс-безпеки промислового підприємства (табл.8).

Таблиця 8 – Економічна характеристика точкових та інтервальних значень області значень моніторингової модель-функції  $M2$

Найменування тенденцій	Значення функції $M2$	Значення аргументів		Стан комплаєнс-безпеки підприємства (характеристика тенденцій)
		$C_{мікро}$	$C_{макро}$	
<i>Критичний комплаєнс</i>	$M2 = (-1)$	$C_{мікро} = 0$	$C_{макро} > 0$	Необхідна комплаєнс-санация підприємства, усунення комплаєнс-загроз і покращення стану комплаєнс-безпеки
<i>Наздоганяючий комплаєнс</i>	$(-1) < M2 < 0$	$C_{мікро} < C_{макро}$	$C_{макро} > C_{мікро}$	Підприємство на фоні країни в цілому виглядає гірше, чим інші підприємства
<i>Комплаєнс рівноваги</i>	$M2 = 0$	$C_{мікро} = C_{макро}$	$C_{макро} = C_{мікро}$	Є певна відповідність зусиль підприємства по забезпеченню своєї комплаєнс-безпеки зусиллям всієї країни
<i>Випереджаючий комплаєнс</i>	$1 < M2 < 0$	$C_{мікро} > C_{макро}$	$C_{макро} < C_{мікро}$	Рівень комплаєнс-безпеки підприємства перевищує аналогічний показник у цілому по країні, що є досить позитивним явищем
<i>Утопічний комплаєнс</i>	$M2 = 1$	$C_{мікро} > 0$	$C_{макро} = 0$	У країні тотальне засилля комплаєнс-загроз, а рівень комплаєнс-безпеки підприємства оцінюється найвищим балом

Практичне використання моніторингових модель-функцій  $M1$  та  $M2$  свідчить, що їх застосування для потреб підвищення показника комплаєнс-безпеки промислового підприємства дає позитивні результати. Разом з тим, кожна з цих функцій відтворює результати діяльності промислових підприємств у своїй сфері. Моніторингова модель-функція  $M1$  свідчить про можливі потенційні комплаєнс-загрози в майбутньому (при наявності значних комплаєнс-ризиків), а модель-функція  $M2$  – дає інформацію про позицію даного підприємства в країні в цілому, відтворюючи рівень його комплаєнс-безпеки в порівнянні з рівнем комплаєнс-безпеки всієї країни.

Таким чином, запропоновано здійснювати комплексний моніторинг комплаєнс-безпеки промислового підприємства з одночасним (інтегральним) використанням моніторингових модель-функцій  $M1$  та  $M2$ . Ця задача вирішена за допомогою декартової фазової площини (декартової системи координат), нормування координат в якій здійснено на основі значень моніторингових функцій  $M1$  та  $M2$ . У зв'язку з тим, що множина значень кожної з функцій  $M1$  та  $M2$  обмежена значеннями  $(+1 \dots -1)$ , це означає, що внутрішні точки квадрата  $[(-1) \leq M1 \leq (+1); (-1) \leq M2 \leq (+1)]$  охоплюють все різноманіття спільних значень функцій  $M1$  та  $M2$ . Визначено, що в кожен окремий момент часу значення цих функцій визначає на фазовій площині точкове значення поточного стану рівня комплаєнс-безпеки. Конкретне розташування точкового значення (відповідний кластер фазової площини і положення всередині нього) дозволяє зробити відповідний висновок, щодо економічних характеристик комплаєнс-безпеки підприємства (табл. 9).



Таблиця 9 - Економічна характеристика характерних областей фазової площини спільної дії моніторингових модель-функцій  $M1$  і  $M2$ 

Зона	Назва тенденцій	Значення функцій		Співвідношення аргументів функцій		Стан комплаєнс-безпеки (характеристика тенденцій)
		$M1$	$M2$	$I_{кб}$ та $I_{кр}$	$C_{мікро}$ та $C_{макро}$	
$K1$	Низькі комплаєнс-стандарти	$1 < M1 < 0$	$-1 < M2 < 0$	$I_{кб} > I_{кр}$	$C_{мікро} < C_{макро}$	На підприємстві занижено вимоги до комплаєнс-безпеки. Необхідна термінова їх зміна або корекція
$K2$	Збалансований комплаєнс	$1 < M1 < 0$	$1 < M2 < 0$	$I_{кб} > I_{кр}$	$C_{мікро} > C_{макро}$	Підприємство знаходиться в доброму стані з комплаєнс-безпекою.
$K3$	Високі комплаєнс-стандарти	$-1 < M1 < 0$	$1 < M2 < 0$	$I_{кб} < I_{кр}$	$C_{мікро} > C_{макро}$	Комплаєнсу на підприємстві відводиться дуже висока увага.
$K4$	Кризовий комплаєнс	$-1 < M1 < 0$	$-1 < M2 < 0$	$I_{кб} < I_{кр}$	$C_{мікро} < C_{макро}$	Підприємство нагально потребує радикальних змін в сфері комплаєнс.

Пропоновані методичні рекомендації щодо проведення комплаєнс-моніторингу впроваджено в діяльність промислових підприємств (табл. 10).

Таблиця 10 – Результати комплаєнс-моніторингу промислових підприємств Північно-Східного промислового регіону

Рік	Значення індикаторів та функцій, в.о.						Зона*
	$C_{макро}$	$C_{мікро}$	$M1$	$I_{кб}$	$I_{кр}$	$M2$	
АТ «Електромашина»							
2016	0,478	0,423	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,56	0,59	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$
2017	0,468	0,456	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,63	0,53	$I_{кб} > I_{кр}$	$K1$
2018	0,497	0,540	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,84	0,35	$I_{кб} > I_{кр}$	$K4$
ВАТ «Укрелектромаш»							
2016	0,478	0,423	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,49	0,42	$I_{кб} > I_{кр}$	$K1$
2017	0,468	0,479	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,38	0,64	$I_{кб} < I_{кр}$	$K3$
2018	0,497	0,571	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,43	0,53	$I_{кб} < I_{кр}$	$K3$
ВАТ «Електромотор»							
2016	0,478	0,389	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,39	0,73	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$
2017	0,468	0,490	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,62	0,59	$I_{кб} > I_{кр}$	$K2$
2018	0,497	0,480	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,45	0,67	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$
ВАТ Електротяжмаш							
2016	0,473	0,489	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,54	0,71	$I_{кб} < I_{кр}$	$K3$
2017	0,468	0,418	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,36	0,65	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$
2018	0,497	0,550	$C_{мікро} > C_{макро}$	0,49	0,41	$I_{кб} > I_{кр}$	$K2$
ВАТ ХЕМЗ							
2016	0,478	0,415	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,59	0,51	$I_{кб} > I_{кр}$	$K1$
2017	0,468	0,378	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,41	0,63	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$
2018	0,497	0,410	$C_{мікро} < C_{макро}$	0,49	0,59	$I_{кб} < I_{кр}$	$K4$

\*Характеристика зон: зона  $K1$  – низькі комплаєнс-стандарти; зона  $K2$  – збалансований комплаєнс; зона  $K3$  – високі комплаєнс-стандарти; зона  $K4$  – кризовий комплаєнс.

Характеризуючи фазову площину сумісної дії моніторингових модель-функцій  $M1$  та  $M2$  (табл. 9), слід зазначити, що одна і та ж зона на даній площині в певній мірі по різному може характеризувати стан комплаєнс-безпеки на окремому підприємстві, так як в кожній з розглянутих зон фазової

площини спільної дії функцій  $M1$  та  $M2$  (зони  $K1 \dots K4$ ) значення аргументів може коливатися в достатньо широких межах.

У шостому розділі «Управління комплаєнс-ризиками на промисловому підприємстві» розглянуто методологічну сутність комплаєнс-ризиків, обґрунтовано види комплаєнс-ризиків по зонам їх виникнення, розроблено підходи до оцінювання комплаєнс-ризиків з використанням методу попарних порівнянь, надано рекомендації щодо критеріальних оцінок комплаєнс-ризиків та їх характеристики.

Доведено, що надзвичайно важливу роль в методологічній сутності комплаєнс відіграють комплаєнс-ризики. Стосовно промислових підприємств пропонується визначати комплаєнс-ризик як ризик застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих органів, суттєвого фінансового збитку, втрати частки ринку або репутації підприємства у результаті недотримання ним законів, інструкцій, правил, стандартів підприємств або зовнішніх і внутрішніх кодексів поведінки, що стосуються виробничо-підприємницької діяльності.

Дослідження довело, що досконалих інструктивних положень щодо регламентації управління комплаєнс-ризиками в законодавстві України не розроблено, тому промислові підприємства вимушені самостійно впроваджувати системи управління комплаєнс-ризиками.

Існують найрізноманітніші сфери і зони виникнення комплаєнс-ризиків, які в цілому можна розділити на дві певною мірою самостійні сфери: ризики зовнішнього і внутрішнього середовища (табл. 11)

Таблиця 11 - Види комплаєнс-ризиків по зонам їх виникнення

Ризики внутрішнього середовища		Ризики зовнішнього середовища	
Зона етичного комплаєнс-ризиків	Конфлікт інтересів	Протиправні дії контрагентів	Зона етичного комплаєнс-ризиків
	Робота з конфіденційною інформацією	Факти недобросовісної конкуренції	
	Подарунки	Комунікативні ризики	
	Наявність особистої зацікавленості (прямої або непрямої)	Проникнення в інформаційне поле	
Зона передбаченого комплаєнс-ризиків	Використання контрагентами недостатню поінформованість співробітників	Наявність прихованих комерційних ризиків	Зона корупційного комплаєнс-ризиків
	Порушення працівниками підприємства вимог нормативно-правових актів	Підкуп	
	Форс-мажорні обставини	Шантаж	
	Корпоративне шахрайство	Змова	

Запропоновано визначення рівня комплаєнс-ризиків (на прикладі стану кон'юнктури ринку асинхронних двигунів на замовлення ВАТ «Укрелектромаш») здійснювати з використанням евристичних методів, зокрема за допомогою методу парних порівнянь, який дозволяє оцінити комплаєнс-ризики функціонування ринку в умовах обмеження статистичних даних та дії ряду факторів, які важко піддаються вимірюванню. Метод попарних порівнянь передбачає кожним з експертів порівняння 120 пар факторів комплаєнс-ризиків з подальшим вибором більш вагомого чинника комплаєнс-ризиків (або визначення їх рівноцінної вагомості) погіршення кон'юнктури цільового ринку

ВАТ «Укрелектромаш».

Для кількісного оцінювання ступеня комплаєнс-ризик погіршення кон'юнктури цільового ринку ВАТ «Укрелектромаш» (ринку асинхронних електродвигунів) пропонується формула

$$O_{риз} = \sum_{i=1}^{i=n} (\Phi_i^{риз} \Phi_i^{ваг}), \quad (10)$$

де  $O_{риз}$  - рівень комплаєнс-ризик погіршення кон'юнктури цільового ринку ВАТ «Укрелектромаш»;  $\Phi_i^{ваг}$  - вагомість  $i$ -го фактора кон'юнктурного комплаєнс-ризик;  $\Phi_i^{риз}$  - ступінь кон'юнктурного комплаєнс-ризик за рахунок  $i$ -го фактора.

Результати кількісної оцінки рівня комплаєнс-ризик свідчать про погіршення кон'юнктури ринку асинхронних двигунів (табл. 12).

Таблиця 12- Кількісна оцінка комплаєнс-ризик погіршення кон'юнктури українського ринку асинхронних електродвигунів

Шифр фактора ризику	Назва фактора ризику	$\Phi_i^{ваг}$	$\Phi_i^{риз}$	$\Phi_i^{ваг} \Phi_i^{риз}$	$I_{к-р}$
Ф1	Штучне погіршення кон'юнктури загальнонаціонального українського ринку	0,10	5,75	<b>0,575</b>	<b>0,0575</b>
Ф2	Корупційні недоліки законодавчого забезпечення ринкових процесів в Україні	0,07	6,94	<b>0,486</b>	<b>0,0486</b>
Ф5	Виникнення корупційного дефіциту електричної енергії на виробничі потреби споживачів електродвигунів	0,10	4,81	<b>0,481</b>	<b>0,0481</b>
Ф6	Поява помилкової альтернативи асинхронних двигунів (зменшення місткості ринку)	0,07	7,56	<b>0,529</b>	<b>0,0529</b>
Ф7	Збільшення частки імпорتنих двигунів на українському ринку за демпінговими цінами	0,10	6,12	<b>0,612</b>	<b>0,0612</b>
Ф8	Посилення політичної та тіньової нестабільності в Україні, зростання рівня корупції	0,09	6,75	<b>0,607</b>	<b>0,0607</b>
Ф10	Пропаганда низької якості асинхронних двигунів вітчизняного виробництва	0,11	5,06	<b>0,556</b>	<b>0,0556</b>
Ф11	Митні складнощі із забезпеченням виробництва двигунів якісними комплектуючими і матеріалами	0,11	5,31	<b>0,584</b>	<b>0,0584</b>
Ф15	Вплив на зміну переваг цільових споживачів на користь імпорتنих двигунів	0,14	4,62	<b>0,647</b>	<b>0,0647</b>
Ф16	Зростання собівартості двигунів вітчизняного виробництва через наявність корупційних дій	0,11	6,44	<b>0,708</b>	<b>0,0708</b>
<b>Всього:</b>		<b>1,00</b>		<b>5,785</b>	<b>0,5785</b>

Обґрунтовано критеріальні межі оцінки кон'юнктурного комплаєнс-ризик (табл. 13) використання, яких дозволяють надавати економічну інтерпретацію отриманим кількісним результатами (табл. 12).

Таким чином, проведене експертним методом оцінювання рівня комплаєнс-ризик свідчить про те, що для вітчизняного ринку асинхронних електродвигунів властивий високий (критичний) комплаєнс-ризик (0,5785 бали). Причини такого стану пов'язані із зростання собівартості двигунів вітчизняного виробництва через наявність корупційних дій, зміна уподобань цільових споживачів на користь імпорتنих двигунів, збільшення частки

імпортних двигунів на українському ринку за демпінговими цінами, посилення політичної нестабільності в Україні, зростання рівня комплаєнс-порушень.

Таблиця 13 - Критеріальні оцінки кон'юнктурного комплаєнс-ризиків і їх характеристика

Межі інтервалу		Стан ризику	Детальна характеристика ризику погіршення ринкової кон'юнктури за рахунок комплаєнс-факторів
Початок	Закінчення		
0	0,05	ризик відсутній	Комплаєнс-фактори практично відсутні на ринку. Ринок в стадії розвитку. Відсутні корупційні та шахрайські схеми впливу на ринок
0,05	0,28	ризик мінімальний	Особливих комплаєнс-загроз погіршення кон'юнктури немає. Спостерігаються поодинокі елементи корупційного впливу на ринок
0,28	0,55	ризик підвищений	На ринку спостерігаються спроби формування кон'юнктури з використанням комплаєнс-факторів. Ще є можливість боротьби з ними з використанням правових механізмів
0,55	0,75	ризик критичний	Комплаєнс-загрози присутні в багатьох сегментах ринку. Суттєві складнощі об'єктивного оцінювання реальної кон'юнктури. Komplаєнс-складнощі притаманні як макро- так і мікрорівню
0,75	1,00	ризик неприпустимий	Тотальний вплив комплаєнс-загроз на функціонування ринку. Повна відсутність правових ринкових механізмів. Критична необхідність державного втручання

У додатках наведено анкети колективного експерта по вивченню економічної безпеки промислового підприємства і її складових та визначення ймовірності (величини) загроз комплаєнс-безпеці промислового підприємства. Надано результати розрахунків рівня ймовірності настання комплаєнс-загроз по окремим видам загроз на промислових підприємствах електротехнічного профілю Північно-Східного промислового регіону. Представлено акти впровадження результатів дослідження у діяльність промислових підприємств та в навчальний процес НТУ «ХПІ», список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів роботи.

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено нове вирішення актуальної наукової проблеми щодо удосконалення теоретичних та методичних аспектів забезпечення та управління комплаєнс-безпекою промислового підприємства. Основні результати, отримані в процесі дослідження, полягають у такому:

1. Доведено, що невід'ємною складовою економічної безпеки промислових підприємств є комплаєнс-безпека. Виявлено, що комплаєнс-порушення, серед яких провідне місце займають хабарництво та корупція, залишаються основними видами економічних злочинів, які негативно впливають на діяльність українських підприємств та організацій.

2. На основі детального дослідження визначено та обґрунтовано важливість та значущість комплаєнс як економічної категорії. Запропоновано ввести в економічну термінологію дефініцію «комплаєнс безпека підприємства», яка визначає ступінь захищеності результатів виробничо-підприємницької діяльності промислового підприємства від зовнішніх та внутрішніх порушень існуючих законів, нормативних правових актів, стандартів, установчих та внутрішніх документів.

3. Сформовано систему взаємозв'язків між поняттями комплаєнс-контроль, внутрішній контроль та комплаєнс-аудит, в основу якої покладено їх внутрішню взаємодію, основним завданням якої є управління комплаєнс-ризиками з метою їх максимального зменшення або повного усунення.

4. Розроблено методичні рекомендації по формуванню та практичній реалізації комплаєнс-програми промислового підприємства, в основу якої на засадах системного підходу запропоновано включити 12 складових елементів, які за своїм функціональним призначенням згруповано в три блоки - процесові, технологічні, організаційні.

5. Обґрунтовано важливість та необхідність введення в організаційну структуру промислового підприємства самостійного комплаєнс-підрозділу, функціонування та управління яким здійснюється на засадах централізованої, децентралізованої або комбінованої структури.

6. Запропоновано концептуальну схему чотирьох рівнів комплаєнс-захисту промислового підприємства яка включає в себе операційний внутрішній контроль бізнес-діяльності, інтегровану систему активного комплаєнс-менеджменту, внутрішній аудит як незалежну функцію та зовнішніх незалежних аудиторів. Пропонована схема може використовуватися будь-яким підприємством, незалежно від його типу, організаційної структури або складності.

7. Розроблено методичні положення експрес-діагностики рівня інтегрального показника комплаєнс-безпеки, в основу яких покладено важливі складові економічної безпеки країни (енергетична, фінансова, соціальна та інноваційно-інвестиційна) та промислового підприємства (фінансова, політико-правова, енергетична та інтерфейсна), які формують комплаєнс-клімат в країні в цілому та на промисловому підприємстві.

8. Проведено структурування загроз комплаєнс-безпеці промислових підприємств шляхом доповнення нової класифікаційної ознаки – за можливістю управління та джерелами комплаєнс-загроз з урахуванням специфіки промислових підприємств – з подальшою деталізацією керованих та некерованих типів загроз.

9. Розроблено методичні рекомендації щодо оцінювання рівня комплаєнс-безпеки промислових підприємств на основі визначення інтегрального показника. Сформовано порядок розрахунку рівня комплаєнс-безпеки промислових підприємств, визначено перелік індикаторів з метою оцінювання кожного виду комплаєнс-загроз. Для визначення ймовірності реалізації окремих комплаєнс-загроз економічній безпеці промислових підприємств та їхньої вагомості у розмірі інтегрального показника було застосовано бальні оцінки експертів – науковців і висококваліфікованих фахівців промислових підприємств з урахуванням їх компетентності.

10. Розроблені методичні рекомендації по оцінюванню ефективності використання комплаєнс-підрозділу на промисловому підприємстві надають можливість оцінювати співвідношення вигід та втрат підприємства у випадку відмови від створення комплаєнс-підрозділу.

11. Запропоновано методичний підхід до проведення моніторингу стану комплаєнс-безпеки промислового підприємства, який передбачає використання тригонометричних функцій, що дозволяє аналізувати і оцінювати ринкові,

виробничі, фінансові, екологічні та інші показники роботи підприємства, здійснювати постійний комплаєнс-моніторинг своєї діяльності, своєчасно попереджати комплаєнс-порушення як на підприємстві, так і на ринку його продукції.

12. Сформовано пропозиції щодо розвитку методів визначення рівня комплаєнс-ризиків на основі методу попарних порівнянь факторів комплаєнс-ризиків, що дозволяє визначити відносні пріоритети кожного з факторів впливу на ступінь комплаєнс-ризиків для конкретного підприємства.

13. Основні результати дисертаційного дослідження використовується в практичній діяльності низки промислових підприємств та впроваджені в навчальний процес Національного технічного університету «ХПІ» і Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

### *Одноосібна монографія*

1. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи [Монографія]. – Харків : ООО «Планета-принт», 2019. – 354 с.

### *У наукових фахових виданнях України*

2. Кобелева Т.О. Вплив розміру збитків від порушень прав інтелектуальної власності на процес ціноутворення / Т.О. Кобелева, Т.О. Гусаковська // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ». – 2014. – № 64. – С. 52-57.

*Здобувачем запропоновано вести облік комплаєнс-збитків*

3. Кобелева Т.О. Обґрунтування рейтингу антикризових заходів на машинобудівних підприємствах / Т.О. Кобелева, Н.П. Ткачова, В.Л. Тovaжнянський // Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент» : Збірник наукових праць. – Випуск 11(42). – Луцьк : ЛНТУ, 2014. – С. 112-120.

*Здобувачем запропоновано ввести в рейтинг комплаєнс-функцію*

4. Кобелева Т.О. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / Т.О. Кобелева, О.П. Косенко, П.Г. Перерва // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 33 (1076). – С. 76-87.

*Здобувачем запропоновано враховувати комплаєнс-ризик кон'юнктури ринку*

5. Кобелева Т.О. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва, В.Л. Тovaжнянський // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – № 60 (1169). – С. 78-82.

*Здобувачем запропоновано враховувати комплаєнс-порушення в кризовому менеджменті*

6. Кобелева Т.О. Банкротство, санація та реструктуризація підприємства як економічні категорії антикризового управління / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва, В.Л. Тovaжнянський // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – № 59 (1168). – С. 148-152.

*Здобувачем запропоновано ввести в антикризове управління комплаєнс-функцію*

7. Kobieliava T.O. The formation of anti-crisis program of the industrial enterprise based on innovative monitoring / T.O. Kobieliava, P.G. Pererva // Вісник

НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2016. – № 48 (1220). – С. 41-44.

*Здобувачем розроблено методику комплаєнс-моніторингу*

8. Кобелева Т.О. Аналіз існуючих підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва // Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Серія «Економіка». – Маріуполь : ДонДУУ, 2018. – Вип. 308. Т. ХІХ. – С. 136-149.

*Здобувачем проведено аналіз методів комплаєнс-захисту підприємства*

9. Кобелева Т.О. Організаційна структура комплаєнс на промисловому підприємстві / Т.О. Кобелева // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – № 47 (1323). – С. 125-131.

10. Кобелева Т.О. Розробка рекомендацій по формуванню інтегрального показника комплаєнс-безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – № 48 (1324). – С. 46-52.

11. Кобелева Т.О. Дослідження організаційно-економічних факторів економічної безпеки туристичного бізнесу на українському ринку / Т.О. Кобелева, О.О. Носирєв, М.Ю. Глізнуца, О.М. Проскурня // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2019. – № 23. – С. 48-54.

*Здобувачем запропоновано враховувати комплаєнс-функцію при оцінці рівня економічної безпеки підприємства*

12. Кобелева Т.О. Комплаєнс-складова конкурентних переваг та ефективності туристичного продукту / Т.О. Кобелева, С.М. Ілляшенко, О.О. Носирєв, М.Ю. Глізнуца / Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2019. – № 24. – С. 23-28.

*Здобувачем запропоновано ввести комплаєнс-функцію в сферу туризму*

13. Кобелева Т.О. Теоретичні засади комплаєнс-моніторингу в системі економічної безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2019. – № 1. – С. 65-72.

*Здобувачем запропоновано ввести комплаєнс-моніторинг в промислову сферу*

14. Кобелева Т.А. Оценка комплаєнс-рисков в системе экономической безопасности промышленного предприятия / Т.А. Кобелева, П.Г. Перерва // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2019. – № 2. – С. 23-28.

*Здобувачем запропоновано методику оцінки комплаєнс-ризиків*

15. Кобелева Т.О. Дослідження взаємозв'язку комплаєнс-контролю з внутрішнім аудитом та внутрішнім контролем на промисловому підприємстві / Т.О. Кобелева // Наукові праці ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Серія: економічна. – Покровськ, 2019. – №2 (21), – С. 81-91.

16. Кобелева Т.О. Сутність та визначення комплаєнс-ризиків / Т.О. Кобелева // Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХП», 2020. – № 1 (3). – С. 116-121.

17. Кобелева Т.О. Формування стратегій управління антимонопольними комплаєнс-ризиками / Т.О. Кобелева / Вісник НТУ «ХП» (економічні науки) :

зб. наук. пр. – Харків: НТУ «ХП», 2020. – № 2 (4). – С. 68-74.

*Статті у виданнях України, що включені до наукометричних баз*

18. Kobieliava T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights / T.O. Kobieliava, P.G Pererva, M.M. Tkachev // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 4 (8). – Ч. 2. – С. 240-246.

*Здобувачем запропоновано ввести функцію комплаєнс в інтелектуальну сферу*

19. Кобелева Т.О. Теоретико-методологічна сутність комплаєнс-безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип. 23. – С. 226-232.

20. Kobieliava T.O. Determination of lost profits of right holders against counterfeit goods / T.A. Kobieliava, A.P Kosenko, M.M. Tkachev, N.P. Tkacheva // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. – №1. – С. 242-252.

*Здобувачем введено поняття комплаєнс-збитків*

21. Кобелева Т.О. Комплаєнс як категорія економічної безпеки промислового підприємства [Електронний ресурс] / Т.О. Кобелева // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2018. – № 6 (40). – С. 52-59. URL:<https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No6/52.pdf>

22. Кобелева Т.О. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2018. – № 1 (35). – С. 98-106. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>

*Здобувачем запропоновано використання комплаєнс для захисту бізнесу*

23. Кобелева Т.О. Концептуальні положення аналізу рівня комплаєнс-безпеки країни та підприємства / Т.О. Кобелева // Економічний аналіз. – 2019. – № 3. – Т.29. – С. 107-115.

24. Кобелева Т.О. Теоретико-методичні засади моніторингу комплаєнс-безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Стратегія економічного розвитку України. – Київ : КНЕУ, 2019. – Вип. 45. – С. 93-106.

25. Кобелева Т.О. Моніторинг комплаєнс-безпеки підприємства з використанням тангенціальної функції / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки: Науковий журнал. – Хмельницький, 2019. – №5. – С. 140-146.

*Здобувачем сформовано тангенціальну моніторингову функцію*

26. Кобелева Т.О. Моніторинг рівня комплаєнс-безпеки промислового підприємства [Електронний ресурс] / Т.О. Кобелева // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2019. – № 4 (44). – С. 49-56. URL:<https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No4/49.pdf>

27. Кобелева Т.О. Стратегії забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2019. – № 3. – С. 53-61.

28. Кобелева Т.О. Економічна оцінка роботи підрозділу із забезпечення комплаєнс-безпеки підприємства / Т.О. Кобелева // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2019. – № 3 (94). – С. 38-48.



### У зарубіжних виданнях

29. Kobieliava T. Forecasting market needs for new products based on the economic life cycle of goods / T. Kobieliava, N. Tkachova // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky / Ed. Dr. h.c. M. Varchola. – Kosice (Slovakia), 2015. – Vol. 3. – N. 3. – P.73-78.

*Здобувачем запропоновано враховувати в прогнозах ринку корупційну складову*

30. Кобелева Т.А. Организация труда комплаенс-службы в структуре управления предприятием / Т.А. Кобелева // Организация и нормирование труда: наука, образование, практика : сб.науч.тр. – Минск : БНТУ, 2018. – С. 148-156.

31. Kobieliava T. Compliance-technologies in Marketing / T. Kobieliava, G. Kocziszky, M. Veres Somosi // MIND JOURNAL. – 2018. – № 5. – P. 1-10. URL: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-094edf68-5eea-419d-8119-1fdf680c868e>

*Здобувачем розроблено комплаенс-складову маркетингової програми*

32. Kobieliava T. Study Compliance of Economic Security of Ukraine / T. Kobieliava // «Club of Economics in Miskolc» TMR. – 2019. – Nr. 1. – Vol. 15. – P. 35-44.

33. Kobieliava T. Formation of the economic security of the real sector of the economy on the principles of compliance / T. Kobieliava // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine / in edition V. Khudolei, T. Ponomarenko. – OKTAN PRINT s.r.o. – Prague, 2019. – P. 327-343.

### Інші видання

34. Кобелева Т.О. Дистрибуція методів антикризового моніторингу на оцінювання ринкової кон'юнктури / Т.О. Кобелева // Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства / За ред. проф. Перерви П.Г. та проф. Товажнянського Л.Л. [Монографія]. – Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2012. – С. 177-362.

35. Кобелева Т.А. Диверсификация направлений технологического мониторинга с использованием тригонометрических функций / Т.А. Кобелева, А.П. Косенко, В.Л. Товажнянский // Стратегические ориентиры развития инновационной деятельности. – за ред. П.Г. Перервы, О.И. Савченко [Монографія]. – Харьков : «Щедра садиба плюс», 2013. – С. 109-117.

*Здобувачем обґрунтовано моніторинг антикризового напрямку*

36. Кобелева Т.О. Комплаенс-безпека підприємства як фактор успішної комерціалізації інновацій / Т.О. Кобелева // Управління комерціалізацією інноваційної продукції / за ред. Ілляшенка С.М., Біловодської О.А. [Монографія]. – Суми : Триторія, 2019. – С. 117-139.

37. Кобелева Т.О. Оцінювання коплаенс-ризиків методом попарних порівнянь / Т.О. Кобелева // Реінжиніринг бізнес-процесів маркетингової сфери промислових підприємств / за ред. Л.М.Таранюка [Монографія]. – Суми: СНАУ, 2018. – С. 205-216.

38. Кобелева Т.О. Комплаенс-контроль інноваційної діяльності підприємства / Т.О. Кобелева // Інструменти та методи комерціалізації інноваційної продукції : монографія / за ред. Ілляшенка С.М., Біловодської О.А. [Монографія]. – Суми : Триторія, 2018. – С. 85-105.

39. Кобелева Т.О. Антикрупційний комплаєнс як фактор забезпечення інноваційного зростання / Т.О.Кобелева // Випереджаючий інноваційний розвиток: теорія, методика, практика : монографія / за ред. Ілляшенко Н.С. [Монографія]. – Суми : Триторія, 2018. – С. 116-136.

40. Кобелева Т.О. Комплаєнс як фактор інноваційного розвитку підприємства / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва, Т.В. Романчик // Інформація та знання в системі управління інноваційним розвитком / за ред. Ю.С. Шипуліної [Монографія]. – Суми : Триторія, 2018. – С. 205-220.

*Здобувачем запропоновано використовувати комплаєнс-фактори в інноваційній діяльності промислового підприємства*

41. Кобелева Т.О. Обґрунтування можливостей використання комплаєнс-функції для покращення стану економічної безпеки підприємства / Т.О. Кобелева // Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін [Монографія]. – Харків : Панов А.М., 2019. – С. 292-302.

42. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства / Т.О. Кобелева // Механізми управління соціоекологічною безпекою держави / за ред. Л.М.Черчик [Монографія]. – Луцьк : Терен, 2019. – С. 193-208.

43. Кобелева Т.О. Комплаєнс-функція в сфері комерціалізації результатів інноваційної діяльності підприємства / Т.О. Кобелева // Тестування та оцінювання комерційних перспектив товарних інновацій / за ред. Є.І.Нагорного [Монографія]. – Суми : Триторія, 2019. – С. 288-301.

44. Кобелева Т.О. Інноваційні технології комплаєнс-захисту промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Механізм управління формуванням стратегій випереджаючого інноваційного розвитку промислових підприємств / за ред. Ілляшенко Н.С. – Суми : Триторія, 2019. – С. 133-145.

45. Кобелева Т.А. Комплаєнс програма промислового підприємства / Т.А. Кобелева, П.Г. Перерва, Д. Коциски, М. Верешне Шомоши // Учебник. – Харьков-Мишкольц : НТУ «ХПИ», 2019. – 689 с.

*Здобувачем розроблено методичні положення комплаєнс-програми підприємства*

#### ***Публікації у матеріалах конференцій***

46. Кобелева Т.О. Вдосконалення термінології антикризового управління / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва, Н.П. Ткачова // Матеріали науково-практичної конференції «Правові, управлінські та економічні аспекти трансформації сучасного суспільства». – Київ : КНУКіМ, 2016. – Ч. 2. – С. 260-263.

*Здобувачем запропоновано термін «корупційна криза»*

47. Kobieliava T. Principles of the compliance program of industrial enterprise / T. Kobieliava, R. Mygushchenko, N. Tkachova // X. International scientific conference «Balance and Challenges». – Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2017. – P. 114-122.

*Здобувачем запропоновано принципи формування комплаєнс-програми*

48. Кобелева Т.О. Комплаєнс як інноваційна технологія боротьби з корупцією / Т.О. Кобелева, П.Г. Перерва // Матеріали 11-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації у

маркетингу» / заг. ред. С.М.Ілляшенко. – Суми : Триторія, 2017. – С. 136-137.

*Здобувачем запропоновано основні положення комплаєнс-функції*

49. Kobieliava T.O. Compliance risk in the enterprise / T.O. Kobieliava, G. Kocziszky, M. Veres Somosi // Матеріали 8-ї Міжнар. наук.- практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність». – Харків : НТУ «ХП», 2017. – С. 54-57.

*Здобувачем запропоновано визначення комплаєнс-ризиків*

50. Kobieliava T.O. Reputational compliance / T.O. Kobieliava, G. Kocziszky, M. Veres Somosi // Матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практик. конф «Дослідження та оптимізація економічних процесів». – Харків : НТУ «ХП», 2017. – С. 140-143.

*Здобувачем запропоновано основні положення репутаційного комплаєнсу*

51. Кобелева Т.О. Вплив комплаєнс факторів на кон'юнктуру ринку інтелектуальної продукції / Т.О. Кобелева // Матеріали VI Всеукраїнської конференції з проблем інтелектуальної власності «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри». – Київ : Інтерсервіс, 2018. – С. 132-137.

52. Кобелева Т.А. Комплаєнс-контроль на промисловому підприємстві // Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації». – Кременчук, КрНУ, 2018. – С. 60-63.

53. Кобелева Т.О. Оцінювання ефективності маркетингової діяльності з використанням комплаєнсу / Т.О. Кобелева // Матеріали Всеукраїнської наук.-практик. інтернет-конференції «Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій». – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. – С. 197-199.

54. Кобелева Т.А. Сущность дефиниции комплаєнс / Т.А. Кобелева // Матеріали Міжнародної наук.- практ. конференції «Сучасні технології менеджменту». – Луцьк, 2018. – С. 67-69.

55. Кобелева Т.А. Противодействие экономическому мошенничеству как составляющая комплаєнс программы предприятия / Т.А. Кобелева, П.Г. Перерва // Матеріали доповідей 3-ї Матеріали наук.- практ. конференції «Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії». – Київ : КНУКіМ, 2018. – Ч. 2. – С. 162-165.

*Здобувачем розроблено положення протидії економічному шахрайству*

56. Кобелева Т.О. Шахрайство як елемент комплаєнс-програми підприємства [Електронний ресурс] / Т.О. Кобелева // Матеріали доповідей 8-ї наук.- практ. конференції «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання». – Харків, 2018. – С. 102-104. – Режим доступу : <http://nangu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/>

57. Кобелева Т.О. Комплаєнс-програма промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Матеріали наук.- практ. конференції «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці». – Київ : НАУ, 2018. – С. 87-88.

58. Кобелева Т.А. Комплаєнс как философия инновационного социально-экономического развития предприятия / Т.А. Кобелева / Материалы IX Международной наук.- практ. конференции «Региональные проблемы преобразования экономики: интеграционные процессы и механизмы

формирования и социально-экономическая политика региона». – Махачкала: ИСЭИ ДНЦ РАН, 2018. – С. 369-372.

59. Кобелева Т.О. Забезпечення економічної безпеки промислового підприємства на засадах комплаєнс-функції / Т.О. Кобелева // Матеріали Міжнародної наук.- практи. конференції «Сучасні технології менеджменту». – Луцьк, 2019. – С. 55-57.

60. Кобелева Т.О. Комплаєнс-захист системи управління промисловими підприємствами / Т.О. Кобелева // Матеріали доповідей IV Міжнародної наук.- практи. інтернет-конференції «Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації». – Кременчук : КрНУ, 2019. – С. 147-150.

61. Кобелева Т.А. Види комплаєнс-рисков по зонам их возникновения / Т.А. Кобелева // Матеріали Всеукраїнської наук.- практи. конференції студентів і молодих вчених «Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи» / Управлінська діяльність у бізнесових структурах. – Харків: ХНУБА, 2019. – Ч.1.– С. 333-337.

62. Кобелева Т.А. Предпосылки развития коррупции в интеллектуальной сфере / Т.А. Кобелева, П.Г. Перерва // Матеріали VII Всеукраїнської наук.- практи. конференції з проблем інтелектуальної власності «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри». – Київ, 2019. – С. 225-231.

*Здобувачем запропоновано ввести комплаєнс-функцію в інтелектуальну сферу*

63. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства / Т.О. Кобелева // Матеріали VIII Міжнародної наук.- практи. інтернет конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент». – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – С. 192-195.

64. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека креативних економічних розробок / Т.О. Кобелева // Матеріали X наук.- практи. конференції «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесам». – Київ : НАУ, 2019. – С. 87-89.

65. Kobieliava Teniana Four lines of compliance-protection of an industrial enterprise / T. Kobieliava // XI International scientific conference «Balance and Challenges». – Miskolc-Lillafured : University of Miskolc, 2019. – P. 170-182.

## АНОТАЦІЇ

**Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства.** - На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків, 2020.

Дисертаційна робота присвячена розробленню та науковому обґрунтуванню концептуальних положень, теоретико-методологічних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розробки організаційно-економічного механізму забезпечення комплаєнс-безпеки промислового

підприємства. Проаналізовано сучасний стан та перспективи змін комплаєнс-порушень в економіці України та на цій основі запропоновано ввести в науковий обіг термін комплаєнс-безпека. Розроблено методичні рекомендації по формуванню та практичній реалізації комплаєнс-програми промислового підприємства, обґрунтовано важливість та необхідність введення в організаційну структуру промислового підприємства самостійного комплаєнс-підрозділу, запропонована концептуальна схема чотирьох рівнів комплаєнс-захисту промислового підприємства. Розроблено методичні положення економічної оцінки діяльності комплаєнс-підрозділу на промисловому підприємстві. З використанням найбільш важливих для країни та підприємства індикаторів економічної безпеки розроблено методичні положення експрес-діагностики поточного стану комплаєнс-безпеки, запропоновано механізм оцінювання рівня комплаєнс-безпеки промислових підприємств на основі визначення інтегрального показника. Запропоновано методичний підхід до проведення моніторингу стану комплаєнс-безпеки підприємства, який передбачає використання тригонометричних функцій, що дозволяє аналізувати і оцінювати макро- та мікропоказники роботи підприємства. Удосконалено методи визначення рівня комплаєнс-ризиків на основі методу попарних порівнянь факторів комплаєнс-ризиків.

*Ключові слова:* комплаєнс, економічна безпека, моніторинг, ефективність, ризики, корупція, шахрайство, промислові підприємства

**Kobielieva TO Organizational and economic mechanism for ensuring the compliance safety of an industrial enterprise.– Manuscript.**

Thesis for a Doctor of Economics degree in the specialty 08.00.04 - Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity). - National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkov, 2020.

The dissertation is devoted to the development and scientific substantiation of conceptual provisions, theoretical and methodological principles, methodological approaches and practical recommendations for the development of organizational and economic mechanism for compliance safety of an industrial enterprise. The current state and prospects of changes in compliance violations in the economy of Ukraine are analyzed and on this basis it is proposed to introduce in economic terminology the definition of "compliance security of the enterprise", which determines the degree of protection of industrial activities from external and internal violations of existing laws and regulations. , standards, constituent and internal documents. Compliance security has been shown to be an integral part of the economic security of industrial enterprises. It was found that compliance violations, among which bribery and corruption occupy a leading place, remain the main types of economic crimes that negatively affect the activities of Ukrainian enterprises and organizations. Methodical recommendations on the formation and practical implementation of the compliance program of an industrial enterprise are developed, the importance and necessity of introduction of an independent compliance unit into the organizational structure of an industrial enterprise are substantiated. A conceptual scheme of four levels of compliance protection of an industrial enterprise is proposed, which includes operational internal control of business activity, integrated system of active

compliance management, internal audit as an independent function and external independent auditors. The proposed scheme can be used by any enterprise, regardless of its type, organizational structure or complexity. Methodical provisions of economic evaluation of compliance unit activity at an industrial enterprise have been developed. The structuring of threats to compliance and security of industrial enterprises has been structured by adding a new classification feature - according to the possibility of management and sources of compliance threats taking into account the specifics of industrial enterprises - with further detailing of managed and unmanaged types of threats. Methodical provisions of rapid diagnostics of the value of the integrated indicator of compliance security, based on the most important components of economic security of the country (energy, financial, social and innovation-investment) and industrial enterprises (financial, political, legal, energy and interface), which form a compliance climate in the country as a whole and at the industrial enterprise. Methodical recommendations for assessing the level of compliance safety of industrial enterprises based on the definition of an integrated indicator have been developed. The procedure for calculating the level of compliance safety of industrial enterprises is formed, the list of indicators is determined in order to assess each type of compliance threats. To determine the probability of implementation of certain compliance threats to the economic security of industrial enterprises and their importance in the amount of the integrated indicator, scores of experts - scientists and highly qualified specialists of industrial enterprises were used, taking into account their competence. A methodical approach to monitoring the state of compliance and safety of an industrial enterprise is proposed, which involves the use of trigonometric functions, which allows to analyze and evaluate market, production, financial, environmental and other indicators of the enterprise, to carry out constant compliance monitoring of its activities. both at the enterprise, and in the market of its production. It is proved that compliance risks play an extremely important role in the methodological essence of compliance. For industrial enterprises, it is proposed to define compliance risk as the risk of legal or regulatory sanctions, significant financial loss, loss of market share or reputation as a result of non-compliance with laws, regulations, rules, standards or external and internal codes of conduct relating to production. -entrepreneurial activity. Proposals for the development of methods for determining the level of compliance risk based on the method of pairwise comparisons of compliance risk factors, which allows to determine the relative priorities of each of the factors influencing the degree of compliance risks for a particular enterprise.

*Keywords:* compliance, economic security, monitoring, efficiency, risks, corruption, fraud, industrial enterprises



Підписано до друку 16.09.2020  
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний.  
Друк-цифровий. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж 150 прим. Зам. № 17092001

---

Надруковано у копії-центрі «МОДЕЛІСТ»  
(ФОП Миронов М.В., Свідоцтво ВО4№022953)  
м. Харків, вул. Мистецтв, 3 літер Б-1  
Тел. +38-067-91-93-922  
[www.modelist.in.ua](http://www.modelist.in.ua)